

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARGEL

A társadalmi helyzet befolyása az ideg- és agymegbetegedésekre.*)

A tizenkilencedik század az ember szellemi világának minden területén csudálatos gyors fejlődést és nem sejtett haladást hozott. Elszomorító kísérő tünetként mutatkozik azonban ugyanezen időközben az elmebetegek gyarapodása: míg 1875-ben a porosz intézetekben ápolott elmebetegek száma csak 5.7 ezrelék, addig e szám 1900-ban 16.9-re emelkedett. Hasonló arányokat mutat majd minden tartomány statisztikája is.

Nem ok nélkül emelték e számok ellen, mint az elmebetegek szaporodásának mérővesszője ellen azt a kifogást, hogy csak azt mutatják, mennyivel több beteget ápolnak most gyógyító intézetekben. Utaltak arra, hogy az ideg- és agymegbetegedések fokozott megértése és finomult diagnosztikája az elmebetegek gondos kiválasztását eredményezik. A mai bonyolult életviszonyok is sokkal nagyobb nehézségeket okoznak az elmebeteg rokonok házi ellátása körül: a szűk lakások, a nagyvárosok bérkaszárnyái, a könyörtelen szomszédokkal való folytonos súrlódások kényszerítik a kevésbé módosokat, hogy betegüket minél hamarabb gyógyító intézetben helyezték el. Végül a nagyon megváltozott intézetek jellege is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a közönségben mélyen gyökerező előítéletek az iránt, ami az örültek ápolásával összefügg, mindinkább eltűnjenek. Ilyen és hasonló megfontolások több elmeorvost arra a feltevésre indítottak, hogy csak az intézetek ápolójainak a száma emelkedett, az elmebetegek és gyengeelméjük pedig nem szaporodnak jobban, mint ahogy az a lakosság növekedésének megfelelő. (Weber L. W., Nücke stb.). Úgy látszik azonban, hogy a statisztika e felfogással nagyon merev ellentétben áll. Azt említjük csak meg, hogy hivatalos adatok szerint 1859-ben Angliában 39762 elmebeteget ápoltak, 50 év múlva (1909.) pedig 128.787 beteget: az elmebetegek száma tehát 360%-kal nőtt, míg az angol lakosok számának növekedése ugyanezen időközben csak 81% szaporulatot ért el.

A statisztikai megállapítások természetesen csak az igazi értelemben vett elmebetegekre vonatkoznak; a többi idegmegbetegedések statisztikailag alig észlelhetők, noha igen említésre méltók. Az idegmegbetegedések e most említett eseteinek szaporodását általában elismerik; gondoljunk csak ama neurotikusok és psychopaticusok seregére, kik manapság a szakorvosok rendelő óráit és a számtalan szanatóriumot megtöltik. Mint Kraepelin kiemeli, az u. n. traumatikus neurotikusok eharapódzása erre jó fokmérő. A traumatikus neurozisz gyakori fellépése (különösen férfiaknál, kik hisztérikus tünetek iránt különben kevésbé fogékonyak, mint a nők) oly idegreakcióbeli változások jele, melyek külső sérülések folytán álltak elő.

*) Mutatvány a „Krankheit und Sociale Lage“ című gyűjteményes munka most megjelent kötetéből.

Az emberiség gyors haladása az utolsó évtizedekben az idegrendszer működésének rendkívüli fokozását és finomodását idézte elő. A modern ember kényszerülve volt a létért való küzdelem sok ezer éven át folytatott folyamában kifejlett harci eszközök és kifejezési módok mellé az új fegyverek egész tárházát illeszteni. Kérdés, vajjon a reakció-apparátusok eme meggazdagodásának megfelel-e a test, különösen az agy fizikai változása is. Míg Daesseke és Lerner alig hisznek az agy súlyának és a koponyatömegnek növekedésében, addig Matiegka a következő szám adatok alapján az agy súlyának a hivatásbeli működéstől való függését véli megállapíthatni:

I. Táblázat.

Hivatás	súly
14 napszámos	1410.0
34 munkás	1433.5
14 szolga, felügyelő	1435.7
123 iparos, kézműves	1449.6
28 alacsonyabb hivatalnok, tanító, kereskedő	1468.5
22 magasabb intelligenciát igénylő hivatás, (akadémiai képzettség)	1500.0

Pfitzner is úgy találta, hogy 4000 három csoportba állított holttest közül az anyagilag legkedvezőbb helyzetben levők a másik két csoportot testhosszúság tekintetében 2 cm.-rel felülhaladták. Íme a környezet befolyása az egyéni testfejlődésre, mint ahogy azt Nifforo, Quirsfeld stb. is hasonló módon megállapították.

Eme és hasonló vizsgálódások nehézségeitől eltekintve, melyekre egy würzburgi disszertációban Pöppel is nyomatékosan rámutatott, a kérdés feltevése sem látszik helyednek. A koponya és az agy mérései alapján csak a legdurvább külsőségekre vonatkoznak. Ha mi az intelligencia fokozottabb igénybevétele mellett mennyiségbeli változásokat reménylünk, úgy ezeknek még nem kell ilyen durva különbségekben megnyilvánulniuk. A modern rögzítési törekvések (Brodmann) egész más különbségekre irányítanak bennünket, amelyek talán az agysejtek rétegzésében lelnek kifejezést. Nem kell elvárunk, hogy az agy fokozottabb igénybevétele e szervnek hasonló térfogati gyarapodását idézze elő, mint ahogy ez az izomnál van. Központi szervünkben inkább minőségbeli (chemiai? villamos feszültségű? molekuláris áthelyezkedésű?) elváltozások tét élezhetők fel, amelyek a modern fejlődéshez való alkalmazkodás eredményét tüntetik fel. A kérdés nehézségét mutatja Henneberg egy újabb munkája is, aki különböző emberfajok agyának felületki-terjedését határozta meg. E fáradságos vizsgálódások sem tudtak egybehangzó eredményeket megérlelni.

Kétségtelen, hogy a kultúremlernek magasabbak a pszichikai képességei, mint a legalacsonyabb fokon álló vademberéi. Az egyéni fejlettség egy nemzetben belül is észlelhető különbségeket eredményez. Dehn sze-

rint a művelt ember szenzibilitása általában finomabban van kifejlődve, mint a proletáré. Mily nagy a különbség a szín- és hangeltérések megítélésének képességében a művész és a nép embere között. A különbségek eme fokozott megérezése és a növekvő ingerlékenység alapja a minden téren naponként gyarapodó alkotásoknak, de magában rejt a beteges túlcsgázás veszedelmei is. A természet emberének a kultúra által kevéssé Vagy éppenséggel nem befolyásolt „vastagbőrűsége” kitér a fokozottabb ingerlékenységre. Ha ez a folyamat oly gyors ütemben megy végbe, mint az utolsó évtizedekben, akkor könnyen érthető, hogy az agyközpontoknak és az egész idegrendszernek nem marad idejük, hogy alkalmas gátló készülékekkel, mint a milyenek más célokra már nagy számban vannak, óvakodhassanak a szokatlan új ingerektől és megfelelőleg átalakulhassanak.

A bajok mindenekelőtt a kultúra gócpontjaiban, a nagyvárosokban mutatkoznak, hol egyfelől a legkiéleztebb a verseny, másfelől a legkedvezőbb az alkalom a veszedelmes „kiélésre”. Minél sűrűbb a lakosság, annál nagyobb *White* szerint az ideg- és agy-megbetegedések száma. Az elmekórok terjedésére a legnagyobb befolyással van az alkohollal való visszaélés és a szifilis. A gyógyintézetekbe került elmebetegeknek mintegy 15%-ánál a pszichózis okozati összefüggésben van a túlságos alkoholélvezettel. Még nagyobb számokat szolgáltat a szifilis a nyomában fellépő állapotokkal, a progressiv paralízissal és az agyszifilissel. Hogy mily arányban képesek társadalmi tényezők ezen a téren is javítólag közreműködni, mutatják a Boroszlóban legújabbán szerzett tapasztalatok (*Jeske*) míg 1900-tól 1910-ig a boroszlói elmeintézetekbe átlag évenként 200 alkohol-őrültet szállítottak, addig az 1909. év végével ezek száma majdnem a felére csökkent. E csökkenésben valószínűleg egyfelől a szociáldemokrata párt pálinkabojkottjának, másfelől a pálinka adó emelésének hatását észlelhetjük. *Wigert* is képes volt az általános sztrájk miatt kibocsátott alkohol tilalom alatt (1909 aug.-szept.) Stockholmban a delirium tremens esetek számának nagy fokú csökkenését megállapítani.

Egy másik szempontból is felismerhető a túlfeszített modern kultúráját kártékony hatása az elme egészségére. Ha a kultúrnépek elmebeli megbetegedéseinek számát összehasonlítjuk az alacsony fokon álló fajkéval, nagy különbséget észlelünk. *Kraepelin* szerint az olasz Erythraea gyarmaton még egyáltalán nem volt szükség gyógyintézetet állítani elmebeteg számára. Indiában 70 000 lakosra, Jávában 50.000-re esik egy elmebeteg. Ellenben Poroszországban 10.000 lakosra 26, sőt Zürichben 97 elmebeteg esik.

Valamennyi elmebaj között ma a progressiv paralízis viszi a legfontosabb szerepet. A szí húshez való közeli viszonyánál fogva érthető, hogy terjeszkedésének legfőbb területe is a kultúra középpontjaiban van. Egyoldalú nézőpont volna azonban csupán a szifilisen keresni a paralízis terjeszkedésének okát. Fel kell tételeznünk, hogy más, részben társadalmi természetű tényezők játszanak itt előkészítő vagy praedisponáló szerepet, Algeria (*Budin*), Abessinia (*Holzinger*) és a tropikus Afrika (*Plehn*) a szifilis nagy elterjedésének ellenére majdnem mentesek paralízistől. Oroszország néhány vidékén is a szifilis minden fajtája gyakori; ennek ellenére ott csak kevés paralízis fordul elő. A középpontok nagy intézeteinek és Keletoroszország híradásai szerint a paralízis progressziva eseteinek száma összehasonlítva a nagy városokkal és különösen a magas kultúrájú vidékekkel (Odessa, Riga), főképpen a vidéki kerületekben ritka. Hogy egész fajok és egyes

népességrétegeknek és a szifilitikus infekciónak egymásra gyakorolt visszahatásában mutatkozó eme sajátos különbségeket megérthessük domestikációról (*Rudin*) és bizonyos, a természet népeinél előforduló, óvintézkedések (*Kraepelin*) elhagyásáról beszéltek. Hogy vajjon a kultúrnépekre ráerőszakolt, minden szellemi és testi erőt megfeszítő, idők folytán mindinkább fokozódó létért való küzdelem káros hatásai is tovább öröklődnek és sokszorozódnak, azt itt nem akarjuk vizsgálni. De a paralízis terjedése minden körülmények között kétségtelen mértéke és bizonyítéka a kulturális fejlődés hatásának az emberek szellemi életére.

A kisvárosból vagy faluról beköltözők részére a nagyvárosi élet rendkívüli veszélyeket rejt magában (*Gaupp*). A megfigyelt hisztériások túlnyomó része nem a nagyvárosban született és röviddel beköltözése után betegedett meg.

Faj és idegbetegség.

Az ideg- és agymegbetegedések keletkezésénél nagy befolyású fontos társadalmi tényezőkre térünk át. A faji származás fontosságára már fentebb felhívta figyelmünket egy-két körülmény. A faji különbözőség hatásától azonban igen nehéz a többi befolyásoló okot különválasztani, amiért is óvakodnunk kell eme tényező túlbecsülésétől. Ez az intés annál is inkább megszívlelendő, mert valamely népfaj vagy törzs külső életfeltételeinek változása szemmel láthatólag igen nagy befolyással van az ideg- és agymegbetegedések számára. *Kraepelin* szerint például az amerikai néger rabszolgaságának megszüntetésével az ily megbetegedések száma rohamosan nőtt: 1870-ben 100.000 néger között csak 367, 1890-ben azonban már 980 ily beteg volt. Ebben a világításban Európa összes kultúrnépeinél az ideg- és agybeteg számának az utolsó évtizedekben faji különbségre való tekintet nélkül észlelhető növekvése is érthető.

Sokszoros beigazolást nyert, hogy a zsidó fajnak különös hajlandósága van ideg- és agymegbetegedésekre. Hivatalos statisztikai adatok igazolják, hogy 1902-ben a Budapesten elhalálozott összes egyének közül a zsidók 15.04%-a az idegrendszer megbetegedésében, 20.83%--a egyéb szervi betegségekben halt el, míg az elhalt keresztények megfelelő percentszáma 12.27% és 17.63% volt. Paralízis progresszívában 3.04% zsidó és csak 2.08% keresztény halt el. *Oppenheim* gazdag tapasztalati adatok alapján igazolta az orosz zsidó lakosság hajlandóságai a mondott betegségekre. Kétségtelen, hogy a biczegés (das „intermittierende Hinken”) különösen zsidóknál fordul elő. *Pilcz*-nek a wieni idegklinikán gyűjtött idevonatkozó alapos kutatásai a következő eredményekre vezettek: Alkoholidegmegbetegedések zsidóknál alig fordulnak elő, ezzel szemben nagy hajlandóságot mutat a zsidó faj az öröklött elsatnyulási (hereditär-degeneratív) alapon előálló ideg- és agymegbetegedésekre (mánikus-depresszív téboly) és a paralízis progresszívára. *Debierre* zsidóknál gyakrabban talál paralízis progresszívát, depressziós állapotokat, hisztériát, neuraszténiát, keresztényeknél viszont alkoholizmust, mániát és senilis dementiát. *Marie* és *Viollet* is gyakrabban talál zsidóknál ideg- és agymegbetegedéseket, mint nem zsidóknál. A londoni zsidók ideg- és agybetegeiről *Baird* azt mondja, hogy számuk az utolsó tíz évben megkétszereződött. Az ideggyógyintézetekben felvett zsidók átlagos életkora szerinte 6½ évvel alacsonyabb, mint a nem zsidóké. Gyermerágyas nők idegmegbetegedései zsidók-

nál kétszer oly nagy számban fordulnak elő, mint nem zsidóknál. Az alkoholizmus igen ritka, a paralízis is ritkább, mint a keresztényeknél. Hozzáteszem még, hogy az itt idézett újabb munkáktól eltekintve majdnem minden ismert tankönyv szerzője is elismeri a zsidó fajnak a pszichikus affekciók iránti hajlandóságát. Eltérő felfogáshoz jut *Sichel*, aki a kérdésre vonatkozólag a frankfurti gyógyintézet anyagát vizsgálta. Megengedi ugyan, hogy a maniakus depresszív téboly, a progresszív paralízis és a hisztéria a zsidóknál gyakrabban lépnek fel, de a zsidók összes megbetegedésének száma megfelel az össznépsétséghez viszonyított arányszámuknak. Ha *Sichel* szerint összehasonlítjuk a zsidók megbetegedéseinek számát a keresztényekével, azok majdnem egyenlő arányúak egymással. Ez az eredmény nyilván arra vezethető vissza, hogy *Sichel* az alkohol pszichózisokat beleszámította, amelyek gyakori fellépésének egymagában semmi köze sincs a tiszta faji befolyáshoz.

Éppen ez utóbbi megállapítás, mely szerint az alkoholizmus (melynek ritka fellépését a zsidóknál általában elismerik), nem tartozik tulajdonképpen a faji tényezők sorába, hanem a környezetnek egy kézzelfogható hatását jelképezi, int bennünket e kérdés megítélésénél ismét óvatosságra. A degeneratív pszichózis gyakorisága sem tekinthető tulajdonképpen faji sajátosságnak; minél idősebb valamely faj és minél tisztábban tartotta fenn magát, annál inkább pusztulhat degeneratív befolyások alatt. A paralízis progresszívának a zsidóknál észlelt gyakoriságából arra lehet következtetni, hogy ama befolyások, amelyek a paralízis terjedésének az összes kultúrnemzeteknél okozói, a zsidóknál fokozottabb mértékben érvényesülnek. Más fajokról is állítják, hogy elmezavarok iránt fokozott a hajlandóságuk. A nagyszebeni intézetben *Epstein* 35% román (délsláv keverék), 16.88% székelyt (fajmagyar) és 16.67% szász nemzetiségűt talált; a lakossági számokkal e sor fordítottan arányos. Minthogy a románok majdnem kivétel nélkül földműveléssel foglalkoznak, a szászok kézművességet, kereskedelmet és magasabb hivatást űznek, azért itt a foglalkozás és a környezet kevésbé látszanak befolyásoló tényezőknek, mint a népfaj. Az alkohol befolyását ezenkívül még külön kell figyelembe venni.

Részleges fajpszichózis nincs. *Kraepelin* Jávában, Spanyolországban és Görögországban, *Urstein* a Kaspitavon túl, *Moreira* Braziliában, *Wolff* Szíriában, stb. a különböző országokban és világrészekben hasonló betegségi formákat találtak, természetesen nem mindenütt egyenlő gyakoriságban. A betegség képeinek szimptomatikus kialakulása még viszonylag szűk országhatárok között is helyi különbségeket mutat. Így pl. Heidelbergben a mániás depresszív örület képében a mániák, Tübingenben a depressziók vannak aránylag túlsúlyban (*Gaupp*). Greifswaldban a tiszta mániák láthatólag ritka, rendszerint depressziók észlelhetők. Ugyanígy vagyunk az öngyilkossági hajlammal, mely az éjszaki vidékek elmebetegéinél határozottan kifejezettebb, mint Dél-Európában.

A különböző pszichózisok képében fejeződik ki továbbá a korszellem is. Míg ezelőtt Európában az eszeveszettség réme nagy szerepet játszott, agyrémekben és lelki csalódásokban gyakran isteni és ördögi befolyások nyilvánultak meg, addig művelt betegeknek, mint *Behr* joggal kiemeli, ilyen jelenségek ma elenyészően ritkák. Nagyban előtérbe lennek e helyett más rémképzetek (elektromos befolyásolás, Röntgen sugarak, drótmélküli távirás, hipnózis, stb.)

A kevésbé művelt országokban ellenben megma-

radtak a többi formák, sőt még Franciaországban is előfordul az u. n. *loupgarou* (der Werwolf) rémképzete. *Balz* szerint pedig még Japánban is gyakran fordul elő az eszeveszettség réme.

A faji befolyás taglalásánál még egy ténykörülmenyről kell megemlékeznünk: ma már tiszta fajok képviselőivel ritkán van dolgunk. Az ideg- és agybetegségek képződésére viszont a faji keveredés úgy látszik, nagy jelentőséggel van. Amerikai vizsgálatok szerint a fehér és fekete származásúak keveréke pszichikai és fizikai képességeinek kérdése még nincs eldöntve. *Hunt* náluk alacsonyabb agysúlyt talált, mint a fehéréknél, de magasabbat, mint a négereknél. Braziliában évszázadok óta három faj él együtt: a benszülött indiánok, a 16. század óta a fehérek és újabban az importált négerek. Keverékházasságok nagy számban fordulnak elő és *Mery* szerint a keverék utódok erősebben hajlanak pszichózis megbetegedésekre, mint a tiszta vérű benszülöttek. Leggyakrabban alkoholizmus fordul elő köztük, aztán dementia praecox és neurózis. A szifilis nagy elterjedtsége ellenére is ritka a paralízis progressiva.

Cox állítása, mely szerint a fajok keveredése degenerációhoz vezet, még bizonyítás nélkül van. *Cox* szerint annál kevesebb valamely népben az ideg- és agybeteg, minél tisztább a faj. Eme nézetnek azonban ellenmondanak a zsidóknál észlelt tapasztalatok, akiknek az ideg- és agybetegedésekre való hajlandóságát éppen faji elzárkózottságunkra vezetik vissza. Legyen elég itt ez ellentmondásokra utalnom; a megoldás a jövő feladata.

Foglalkozás és ideghaj.

Kevés eredményt értek el eddig a hivatás és az ideg- és agybetegedések viszonya vizsgálatának terén. *Hellpach* nem hiszi, hogy a hivatás valóságos pszichózisokat idézhetne elő, azonban bizonyos határállapotok kétségtelenül a foglalkozás és a környezet folytán keletkeznek. *Marie* és *Marthal* terjedelmes statisztikája szerint a debilitas, mániák, melankólia, szerzett szellemi elgyengülések a hajlott korban, paralízis és alkoholizmus leggyakrabban munkásoknál fordulnak elő, ideértve a szellemi munkásokat is. Különös hajlandóságot mutatnak a vegyi ipar munkásai és a kereskedők az alkoholizmusra, paralízisre és melankóliára. A jólétben élő általában kevésbé van kitéve ideg- és agybetegedéseknek, mint a keresetere utalt munkás. *Herz* egy statisztikája a következő adatokat tünteti fel: 100 osztrák intézet betegei között 13.0 földbirtokos, 22.1 mezőgazdasági munkás és napszámos, 103 önálló ipari elfoglaltságú. 13.9 segéd és bér-munkás és 6.7 cseléd volt. Egy 1909. évi angol statisztika szerint egy foglalkozási ág 10.000 személye közül ideg- és agybeteg volt:

II. Táblázat.

Pap	10.7
Jogász	16.7
Orvos	14.2
Író és tudós	19.4
Építész	25.2
Képzőművész	25.4
Női cseléd	31.3
Női munkás	31.7
Munkások általában	38.8
Kereskedő és házaló	40.3
Technikus és mérnök	49.8
Vas- és fémmunkás	51.0

E szerint a testi munkát végző osztályok terheltebbek: a „munkásokat” csak a kereskedő és házalók, továbbá a technikusok és mérnökök múlják felül. Különös hajlandóságot mutatnak a vas- és fémmunkások, amiből az következethet, hogy az erős hőszugárzásnak tartósan kitett munkás az ideg- és agymegbetegedésekre különösen fogékony. Másrészt bizonyos anyagok (ólom, higany) toxikus hatásaira lehet következtetni. A hajófűtők és gépészeknél különösen tropikus vidékeken a magas hőfok hatása alatt keletkező pszichózist, mely gyakran öngyilkossághoz vezet, ugyan csak hivatási megbetegedésnek tekintik.

Dr. Kadosa Marcel : A Taylor-rendszer.

Arthur Holitscher a Neue Rundschau-ban hónapok óta közli amerikai tanulmányútjának élményeit. A sok megragadó kép között, amelyek e tanulmányokban szinte hemzsegek, talán a legmegragadóbb a lázas sietségben, sőt rohanásban élő Chicago leírása. Mindenki száguld, még a könyöradományokat gyűjtő apáca is futva koldul és aki nem bírja egy pillanatig a rohanást, azt irgalmatlanul eltapossa az élet. A gyárak kapuján fekete tábla figyelmezteti a munkakeresőket:

Nem fogadunk fel 40 évesnél öregebb munkást.

És a negyvenkét esztendő munkás, akinek a halántékán a szürkülő szálak a születési bizonyítvány helyett árulják el a korát: hajfestőszereket vásárol és kendőzőszerekkel fiatalítja magát, hogy munkát kap hasson.

Ebben a milióban született meg az úgynevezett Taylor-rendszer, amelyet azonban Amerikában ezen a néven nem igen ismernek, hanem Scientific Management, tudományos üzemvezetés néven, amelynek valójában Frederic W. Taylor csak egyik legkiválóbb előharcosa.

E rendszerről szinte a legutóbbi hónapokig keveset tudott a világ. De egyre szélesebb területeken hódít az utóbbi időkben és néhány nap előtt már arra eszméltünk, hogy a budapesti Ganz-gyárban a Taylor-rendszer meghonosítása ütköző pontja volt egy bérharcnak, amely a munkások kizáratásában jelentkezett.

Nagy általánosságban nem is igen szoktak mást érteni nálunk Taylor-rendszer alatt, mint a munkások dolgoztatásának azt az új módját, amelyet e rendszer magával hoz. Tulajdonképpen azonban ez csak egyik – bár legjelentősebb – része a Scientific Managementnek. Taylor maga sokkal többet foglalkozott a rendszer mechanikai és technikai részeinek a tanulmányozásával és kiépítésével, de ő maga is elismeri „Shop management” című művében (26-28. §§.), hogy a rendszernek sarkpontja: *a magas munkabér és alacsony előállítási költség* lehetősége főképpen azon a különbségen nyugszik, amely a kedvező viszonyok között dolgozó elsőrendű munkás teljesítménye és a tényleg teljesített átlagos munkamennyiség között van.

Ezenkívül azonban még számtalan ága-boga van az új rendszernek, amelynek legrövidebb és legteljesebb megjelölését egyik amerikai apostola adta: annyit jelent – azt mondja – hogy az alkalmas dolgot alkalmas módon, alkalmas ember alkalmas helyen, alkalmas időben végezze.

Az összes „alkalmas”-ságok az üzemben külön tanulmányozás, megfigyelés, kísérletezés, ellenőrzés tárgyát képezik, ami az eddig improduktívnek tartott fej-

munkának a mennyiségét rendkívüli módon fokozza. Háromszor, ötször, tízszer annyi lesz a nem szoros értelemben vett testi munka az üzemben és amíg eddig folytonosan az volt a törekvés, hogy a testi munkásokhoz arányítva, az igazgatási, szellemi munkaerő minél kisebb legyen és azt tekintették az ideális üzemvezetésnek, ahol ez a különbség a nem testi munka hátrányára minél nagyobb volt, addig az új rendszer szerint az ideált az az üzem közelíti meg legjobban, amely a legtöbb szellemi munkát tudja – természetesen hasznosan – abszorbeálni. Az általános igazgatás és a műhely közé ékelődik a munkairóda, amelynek teendőit Taylor körülbelül a következőkben jelöli meg:

1. A beérkezett megbízások tökéletes széttagolása részletmegbízásokká.

2. Minden egyes kézzel végzendő munka időszükségletének a meghatározása.

3. A gépmunkák időmeghatározása.

4. Az anyagkezelés; előre való megjelölése a munkapadok elfoglalásának.

5. Az elárúsítási osztály megkereséseinek elintézése új munkaterületeket és szállítási határidőket illetően.

6. A műhely előállítási és összköltségeinek kiderítése és feltüntetése havi áttekintésekben.

7. Bérfizetés és elszámolás.

8. A normáliák megállapítása, az egész rendszer egyik legfontosabb alkotórésze.

9. Rövidítések és szimbólumok készítése egyes megismétlődő részletmunkák tárgyában, a fölösleges irkálások kiküszöbölése végett.

10. A munkaszervezetek, munkamódotatok stb. épségben tartása a folyton nagyobb üzemfolyamatosság érdekében.

11. Felügyelet a műhely fölött.

12. A rendszer javítása.

Mindezek ilyen felsorolásban természetesen még halvány képét se adhatják a *scientific management*-nek, amely nem is szorítkozik a nagy üzemek területére. „Megmutatja a háziasszonynak is, hogy a főzést, sütést, söprögetést miképpen lehet kevesebb fáradsággal és gyorsabban elvégezni, megmutatja az asztalosnak, kőművesnek, cipésznek, hogy eszének használatával hogyan végezhet több munkát és fokozhatja keresetét, belenyúlik nemcsak az idővel, hanem az anyaggal való takarékoskodásba is.”

Némelyek erős aggályt táplálnak az új rendszer ellen a túlprodukciónak szempontjából. Félnék, hogy az állandó tanulmányozás és a napról-napra felszínre hozott újabb és újabb hozamosági eredmények a szisztéma rohamos terjedésével kapcsolatban olyan túlprodukciónak fognak előidézni, amely válságba dönti a munka egész társadalmát. A rendszer hívei viszont megnyugtatóan ezeket az aggodalmaskodókat, hogy aggályuk olyan öreg, mint maga a haladás. Amikor az első ember kövel törte fel a diót, nem pedig a fogaival, ez ellen a scientific management ellen valószínűleg éppen úgy felzúdult az aggodalom, mint felzúdult akkor, amikor az első ember a szamarára rakta a terhet, és pedig ötször akkorát, mint amekkorát az ember cipelni tudott, vagy amikor kocsit elébe fogta ugyanazt a szamarat, amely most már előbbi teljesítményét még megötszörözte, vagy amikor az első vonat megindult. Mindig a munkaalkalom csökkenésétől félték ezek az aggodalmaskodók és mindig bebizonyult, hogy a haladás és a munka hozamosabb volta nem csökkentette, de szaporította a munkaalkalmakat.

Ami a rendszerben mégis aggodalmas, az az emberi munka kihasználására vonatkozik. A mozdulatok egyszerűsítése mindenestre nagyszerű ténye a hala-

dásnak. A kultúremler legrégibb munkáinak egyike a kőműveség. Lehetetlenségnek látszott, hogy az új tudomány a téglarakás területén is tudjon valamit reformálni és Gilbreth-et, Taylor egyik növendékét, megmosolyogták, amikor azzal állott elő, hogy a kőműves munkáját fogja tanulmányozni. Amde Gilbreth nem törődött a mosolygókkal és nekifeküdt a tanulmányának. A legaprólékosabb pontossággal tanulmányozott minden elemet, ami bármi módon befolyásolta a gyorsaságot, vagy ami fárasztólag hatott a munkásra. Megállapította a pontos helyzetet, amelyben a kőműves lábának lennie kell, a malteros lédának, a téglának a helyét, új állványt szerkesztett és rajta saját találmányozást eredményezte, hogy amíg a kőműves azelőtt – Gilbreth megállapítása szerint – 18 mozdulattal rakott be egy téglát, az új módszer szerint csak öt mozdulatot kell tennie hozzá. A produktivitás pedig megháromszorozódott, a munkás keresete csaknem a duplájára emelkedett.

Ismeretes dolog Taylor eredménye is a Betlehem-művek udvarán összegyűlemlt vasércet talicskázó munkások teljesítménye tekintetében. Az egész világon híres emberré lett az a bizonyos Smith, aki 12 és fél tonna helyett azontúl 47 tonnát rakott be a waggonba és az addigi 5 korona 75 fillér helyett 9 korona 25 fillért keresett naponta. Csak azt nem tudta meg senki se Taylortól, se mástól, hogy mi lett abból a Smithből öt vagy tíz esztendő múlva. Azelőtt, mint Taylor írja, derülten jött a munkába, minden mozdulata friss és energikus volt (azért is választotta éppen őt ki a kísérletezéshez), munka után olyan erélyes léptekkel ment haza, mint ahogyan reggel a munkába jött és Taylor utána leskelődve, megállapította, hogy Smith a munka előtt és után odahaza egy házacskát épít magának. „Ez a Smith egy tolvaj” gondolta magában Taylor, „mert ő munkaerejét eladta a gyárnak, amit megtart magának, azt a gyártól lopja el.” Ez az élmény vitte rá, hogy Smithtel 47 tonnát próbáljon felrakatni. És bizonyos, hogy Smith többé nem épített magának házacskát a napi 47 tonna bewaggonírozása után.

Ha a munka egyszerűsítése és ezáltal huzamosabbá tétele áldása a társadalomnak, az embernek munkagéppé való súlyosítása és nagyobb keresettel munkaerejének végsőkéig való megfeszítésére való csábítása átka és veszte lehet a kultúrának. Az ember nem gép és hivatásának nemes értelemben való felfogása határozottan megköveteli, hogy teljesítőképességének egy jókora adagját önmagának tartsa meg, azokra a célokra, amelyeket a civilizáció, a haladás és a kultúra egyre nemesebbekké formál. Tegnap még, vagy ám mondjuk ma még talán korcsmázásban merül ki a megmaradt energia, holnap pedig az önművelődés, a nemes szórakozások és élvezetek boldogító tényeiben. De hogy ez az idő elérkezzék, éppen ehhez is nélkülözhetetlenül szükséges, hogy az a Smith ne 47 tonnát, hanem tizenkettőt, vagy a munka egyszerűsítése által talán húszat rakjon be egy nap, de semmiesetre se annyit, hogy többé ne legyen benne életkedv és energia a házacskája fölépítéséhez.

Végezetül pedig nagyon is korai dolognak látszik ez az örült erőfeszítés abban a korban, amelyben kint lóg a gyár kapuján az a bizonyos tábla, amely a negyven esztendősnél öregebb embert kirekeszti a munka paradicsomából. Nagyon elhibázott gondolkodás az, amely a munkát nem az emberi társadalom, hanem csak az üzem szempontjából tudja felfogni.

Autotaxi-háború.

Háromnegyed esztendő óta háború van Budapesten: autotaxi háború. A vállalkozók; az automobilyárak képviselői; kijárok, bejárok és befentesek verekesznek az autotaxi koncesszió. Nyolcvanhárom ajánlat között kell a fővárosnak válogatnia és a főváros a Villamos Városi vasút ajánlatát választotta. A Villamos Városi Vasútnak a főváros a főrésztvényese, tehát ha a Városi Villamos kapja meg a koncessziót – mondják a városházán – akkor az üzletnek részese lesz a főváros is, szóval az esetleges hasznon a főváros osztozik a Városi Villamos Vasúttársaság többi résztvényesével. Sőt azt is beszélik, hogy a főváros nem is 50, hanem 75% erejéig vesz részt az autotaxi üzletben. A dolog ugyanis úgy áll, hogy a hat millióra tervezett alaptőkéből 3 millió koronát adna a főváros, a másik három millió pedig a Városi Villamos Vasúttársaság rendkívüli tartalékából kerülne ki. Mivel pedig – mint már említettük – a V. V. V. vagyonának 51%-a a fővárosé, tehát a főváros a megalapítandó autotaxi részvénytársaságban az alaptőke 75%-a erejéig vállalna érdekeltséget. Ezzel okolták meg a városházán, hogy miért kell fölemelni az autotaxi tarifáját. Úgy okoskodtak, hogy ha a főváros 75% erejéig részt vesz egy üzletben, akkor legyen az az üzlet jó üzlet. A régi szabályrendelet szerint a benzines gépkocsiknál az első ezer méteres nappali fuvarért 1.20 korona alapdíjat kellett volna fizetni és minden következő 500 méterért 20 fillért. Az új javaslat az alapdíjat 1.20 koronáról egy koronára szállítja le, ellenben az első ezer méteres utat követő 500 méterért már 20 fii. helyett 30 fillért kell fizetni. Két kilométerig az új tarifa szerint ugyanannyit fizet az ember, mint a régi tarifa szerint, csak a harmadik kilométernél kezdődik a tarifaemelés. A tarifa-revízióra a Városi Villamos Vasúttársaság szerint azért volt szükség, mert egy elsőrendű automobilnál a kiszámított önköltség – belekalkulálva a visszaterülő üres fuvarokat is – 47 fillér. E szerint tehát egy hosszabb útnál a vállalat a régi tarifa szerint ráfizetne az útra. Vegyünk egy példát. A régi tarifa szerint egy tíz kilométeres út (a Belvárostól a Hűvösvölgybe Schüllerig) 4.80 koronába kerülne. A vállalat matematikusa szerint ugyanez az út a vállalatnak magának átlagosan 4.70 koronájába kerülne. A differencia tehát 10 fillér. A valóságban azonban még 10 fillér haszna sem lenne a vállalatnak, mert ilyen hosszú, hegyes-völgyes úton jobban kopik a pneumatik, jobban romlik a kocsi és jobban fogy a benzin. Ha már most hozzávesszük, hogy a Hűvösvölgyből visszafele az auto esetleg üresen teszi meg az utat, akkor, meg kell állapítanunk, hogy a vállalatnak igaza van, amikor a tarifa felemelését szorgalmazta.

Azaz csak látszólag van igaza; mert, ha a vállalat matematikusa hamisan kalkulált, akkor már nincsen igaza. És ki biztosít bennünket publikumot arról, hogy a V. V. V. számaira mérget lehet venni. Elvégre a V. V. V.-nek az az érdeke, hogy minél nagyobb önköltséget mutasson ki és bizonyára nem is fog az érdekei ellen cselekedni. A fővárosnak ugyan joga lenne, sőt alkalmi is lenne ellenőrizni ezeket a számításokat és helyreigazítani a hibákat, a városházán azonban szemet hunynak, mert hiszen a főváros főrésztvényese a V. V. V.-nek és 75% erejéig lesz érdekelve az autotaxi üzletben. A kommunalizálásnak, a városi kezelésnek mindenesetre különös fajtája, hogy a publikum azért fizesse drágábban a közlekedést, mert a főváros is részes az üzletben. Ilyen ár mellett szívesen lemondunk arról a gyönyörűségről, hogy a főváros kommunalizáljon és érdekeltséget vállaljon az autotaxi üzletnél.

Nyolcvanhárom autotaxi ajánlat fekszik a város-házán. Ezek közül nyolcvankettő azonkívül, hogy kisebb-nagyobb előnyöket kínál a városnak és a publikumnak, mondom azonkívül még a régi tarifa alapján akarja szállítani a publikumot és az autotaxi első sorban mégis csak arra való, hogy a publikum olcsó pénzért hasznát vegye, és nem arra, hogy a főváros nyereszkes vállalat legyen. Nyereszkes vállalat! Ezekkel a nyereszkes vállalatokkal egyáltalában nagyon furcsán vagyunk. Mihelyt a főváros egy ilyen nyereszkes vállalatot megvált, vagy főreszvényesévé válik: menten ráfizet az üzletre. Vegyük például a Városi Villamos Vasúttársaság dolgát. A főváros 28,533.403 koronáért megvásárolta a V. V. V. részvényeinek többségét 68.150 drb részvényt. Nem is beszélünk arról, hogy a tranzakció óta a részvények árfolyama 418 koronáról 411 koronára esett, szóval ezek a részvények most majdnem egy félmillió koronával érnek kevesebbet, mint amennyiért a főváros vette. Dehát erről ne beszéljünk, mert ahogy leszáll úgy fel is szállhat a részvények kursusa. Sokkal szomorúbb ennél, hogy a főváros ezt a 68 ezer darab részvényt a százmillió koronás francia kölcsönből vásárolta. Ez a kölcsön a városnak effektíve 4*67%-ba kerül, a Városi Villamos Vasúti részvények pedig csak 4.21 %-ot hoznak a fővárosnak; az effektív veszteség tehát 0.46%. Szóval itt majdnem egy félszázalékos veszteségről van szó.

De térjünk vissza az autotaxi üzletre.

Ha valaki azt állítaná, hogy a 83 autotaxi ajánlat közül egy sem reális: nem erősítgetnénk az ellenkezőjét, mert hiszen nem ismerjük ezeket az ajánlatokat, nem tudjuk, hogy mi van bennük. Azt azonban ne mondja nekünk senki, hogy a Városi Villamos Vasút autotaxi tarifáinál olcsóbban nem lehet autotaxizni, mert hiszen Bécsen kivéve, Európa minden nagyobb városában sokkalta olcsóbb tarifa mellett autotaxizik a publikum. És külföldön sem estek a fejük lágyára az autotaxi vállalatok, hogy ráfizessenek az üzletre. Vegyünk néhány példát.

Berlin. I. díjszabás. 1-2 személy a bérkocsi körzeten belül nappal az első 600 m. 84 fillér, minden további 300 méter 12 fill. Háromezer méteres ut tarifája tehát 1.80 koronába kerül.

Cöln. I. díjsz. 1-2 személy a cölni rendőrterületen belül nappal 600 m. 96 fillér, minden további 300 m, 12 fillér.

Drezda. I. díjsz. 1-2 személy a városban nappal az első 600 m. 84 fillér, a további 300 m. 12 fillér.

Frankfurt. I. díjsz. 1-2 személy a zónán belül nappal az első 600 m. 72 fillér, minden további 300 m. 12 fillér. 3000 méter 1.68 korona.

Hamburg. I. díjsz. 1-2 személy 15 kg. súlyú csomaggal a zónán belül nappal az első 600 m. 96 fillér. Minden további 300 m. 12 fillér.

München. I. díjsz. 1-3 személy nappal a bérkocsi zónán belül; vagy nappal-éjjel a zónán kívülről a városba vállalt fuvaroknál 900 m. 1.08 fillér, minden további 300 m. 12 fillér.

London. 1610 m. 80 fillér. Minden további 400 méter 20 fillér.

Brüsszel. I. díjsz. 750 m. 80 fillér, minden további 500 méter 20 fillér.

Pans. I. díjsz. 1000 m. 75 fillér. Minden további 333 méter 10 fillér.

Ez mind olcsóbb, mint a budapesti autotaxi tarifa. Miért hát az a nagy háborúság, tanakodás, verekedés. Tiszta dolog, hogy azt az ajánlatot kell elfogadni, amely a legtöbb előnyt és a legolcsóbb tarifát akarja adni a publikumnak.

Dr. Szirtes Artur: A Kollektív munkaszervezés.

II.

A kollektív szerződés jogintézményének élete és fejlődése tulajdonképp a szakszervezetek életével és fejlődésével van egybenőve.

A szakszervezet az az alakulás, melyben a munkások érdekeik öntudatos megvédése, életük szebbé-jobbá tétele céljából tömörülnek. Az erős szakszervezetben a munkásság mint egységes, hatalmas szerveződéskötő fél jelenik meg a munkaadóval vagy munkaadókkal szemben, mely a kollektív szerződésben csakis oly megállapodásokat hajlandó szerződésileg leszögezni, mely mellett a munkás élete tökéletesedik. Természetes ilyformán, hogy munkásrésztől az egész világon mind általánosabbá válik az óhaj, hogy a munkásságnak minden ága szakszervezetekben tömörüljön, szigorúan szervezett csatornákban, melyek a hatalmas munkaadókkal mindenkor a siker teljes reményében vehetik fel a küzdelmet.*

Ezt a fejlődést – nem a küzdelem, hanem a béke kedvéért – ma már maguk a munkáltatók is kívánják. Kívánják, hogy legyen egy vagyonos testület, mely a kollektív szerződésben létesített megállapodásoknak munkásrésztől történt megszövegezése esetén felelősségre vonható és kártérítésre kötelezhető. Ettől az okoskodástól viszont a szakszervezetek fáznak. Azt mondják, a szakszervezetek eme anyagi felelősségének megállapítása esetén a szakszervezetek a kollektív szerződések kötésének teréről visszavonulnának, már pedig a kollektív szerződések hiányából eredő bajokat a folytonos üzemzavarok következtében a munkaadók éreznék a legsúlyosabban.

A szakszervezetek eme félelme azonban kezd ma már egyes országokban eloszlani. Igaz ugyan, hogy például Angliában az 1906. évi Trade Disputes Act-al, a munkásság akaratának engedve, meg kellett szüntetni a trade-unionokra életveszélyesen súlyos kártérítési kötelezettséget, mert különben nem lett volna többé kollektív szerződés. Ámde azóta már úgy látszik az angol munkásság is belátta, hogy kártérítési kötelezettség nélkül sem lehetséges hatályos kollektív szerződés. Erre vall legalább is az a tény, hogy amidőn 1912 májusában a londoni dockmunkások sztrájkja alkalmával Buxton kereskedelemügyi miniszter a kollektív szerződések eredményes köthetése céljából az összes szállítási vállalkozók kötelező egyesülését kívánta, a munkásvezetők viszont följajlották, hogy a munkások szervezete a kollektív munkaszervezés betartásának biztosítékául kaució alapot létesít. A miniszter javaslata nem találván kellő visszhangra, a biztosítéki alaphoz sem lett semmi. De már maga a munkások ajánlatának ténye is nagy változást jelent 1906 óta.

Franciaországban is számos az elméleti és gyakorlati javaslat, mely a vagyontalan francia szakszervezeteket szerveződéskötési képességük fejlesztése, vagyis anyagi felelősségük megállapíthatása céljából kívánja minél hatalmasabbá, minél vagyonosabbá tenni. Említésre méltó különösen az a Miller a n d-féle tervezetből kiinduló javaslat, mely a szakszervezetektől azt kívánja, hogy szerveződéskötésük fejlesztése céljából bizonyos különyszerű rész-

* A legújabb szakszervezeti jelentés szerint a világ szervezett munkásainak száma tudvalevőleg 1910-ben már meghaladta a 10 milliót.

** L. pl. Braun Adolf: Der Tarifvertrag und die deutschen Gewerkschaften. (Stuttgart, 1908.) 74. l.

vénytársasági forma alakjában kereskedelmi tevékenységet fejtsenek ki, hogy a szakszervezet így vagy arra tegyen szert. A jogi és gazdasági szempontból egyaránt érdekes javaslat, melyet egy újabb francia könyv alapján* másutt** már részletesebben ismertettem, nem tévesztendő össze azokkal a reformjavaslatokkal, melyek a munkásokat lefegyverzésük céljából a vállalat nyereségében részesíteni kívánják. Ilyen például a Briand-féle actions de travail eszméje*** vagy az angol co-partnership rendszere**** melyeket könnyen és talán nem is minden indok nélkül érhet a vád, hogy a munkások munkaerejének „saját érdekükben” való megfeszítésének, vagyis a palástolt munkauszórának újabb hipokrita formái. A Millerand-Palmadé-féle szakszervezeti kereskedelmi vállalat nyereségében nem a munkások részesednek, hanem minden haszon kizárólag a szakszervezeté és kizárólag eme egyesület vagyonát növeli. A kivétel a mai kapitalista termelési rend világában és számos szakszervezet helytelen vezetése folytán bizonyára e téren is temérdek nehézségbe ütközik, de mindenesetre rokonszenvvel fogadjuk e javaslatot is, mint minden javaslatot, mely a szakszervezeteket szerződés-kötési és kártérítési kötelezettségek céljából vagyonosokká, hatalmasokká akarja tenni.

A szakszervezetek anyagi felelősségének megállapítása azonban a kollektív szerződések megszégése esetén e fogalmak mai jogdogmatikája alapján lehetetlen. Előbb az új szociáldogmatikának kell részletesen kiépítenie a kollektív munkaszerződés megszégésének és e megszégésből eredő kártérítési kötelezettségének fogalmát. Mert hogy a szerződészegés és kártérítés fogalma e téren egészen más, mint valamely adás-vételi, vagy bizományi, sőt a régi római dogmatikából vett elavult osztályozás u. n. vállalkozási és munkaszolgáltatási szerződése terén is, az bővebb indokolásra nem szorul. A kollektív munkaszerződés egy új gazdasági harci folyamat időről-időre változó tartalmú terméke. E szerződés megszégéséről tehát csak addig lehet szó, míg a fennálló gazdasági viszonyok a kollektív munkaszerződés keletkezése idején fennállott viszonyokkal megegyeznek. A „rebus sic stantibus” záradéka a kollektív szerződések szociológiai természetéből ered és mindenkor alattomban értendődik.** Az egész irodalomban Sinzheimer az, aki a szakszervezetek e kártérítési kö-

telezettségének kérdését egy új szociáldogmatika alapján a legbehatóbban igyekezett megvitatni.* A kollektív munkaszerződésnek, melyet elég szerencsés szóval munkaszabályszerződésnek (Arbeitsnormenvertrag) nevez,*** hármass jogi hatást tulajdonít: normatív, obligatorikus és szociális jogi hatást. Az obligatorikus hatás taglalása keretében tárgyalja a szakszervezet „békeltartási kötelezettségét” (Friedenspflicht), mely a szakszervezetet egyrészt magának a szakszervezetének, másrészt a szakszervezet egyes tagjainak magatartását illetőleg kötelezi. E békeltartás kötelezése természetesen csupán a munkaszabályszerződésben eszközölt megállapítások betartása tekintetében állna fenn az illető kollektív szerződés hatályának idején, míg egyébként a harc szabad. Sinzheimer e békeltartás kötelezettségéből aztán oly súlyos kártérítési kötelezettséget derivál, amely a fennálló jogrendszer dogmatikája alapján éppen arra lenne alkalmas, hogy még a vagyonos német szakszervezeteket is összetörje. Ezért mondja Sinzheimer is, hogy egy új jogrendszer részleteinek kiépítése szükséges ahhoz, hogy a szakszervezetek szerződéskötési képessége és az ebből természetesen folyó kártérítési kötelezettség megnyugtató módon szabályoztassék. Azt javasolja, hogy a szakszervezetnek, mielőtt kártérítési kötelezettségének tényleg eleget kellene tennie, tétessék mindenesetre előbb köteletségévé, hogy bizonyos megszabandó határidőben a szerződészegő munkások közt rendet teremtsen; csak ha e kötelezettségének a szakszervezet meg nem felel, legyen köteles a kiszabott kártérítést megfizetni.* De erre az esetre is azt javasolja, hogy a szakszervezetek vagyonán eszközöndő végrehajtási jog szorítottassék meg.** Eme igen megszívlelendő, de egyáltalán nem kimerítő javaslatok mellett még sok lényeges megszorítás tervét kellene a vizálykodó felek és a törvényhozások figyelmébe ajánlani. Annyi bizonyos, hogy a kártérítési kötelezettség megállapítását esetről-esetre összeállítandó választott bíróságnak kellene mindenkor eszközöndnie, mely a kollektív munkaszerződés megkötése óta az általános és az illető szakmabeli különös gazdasági viszonyokban beállott változásokat kellőképp figyelembe venni köteles lenne. Csakis a viszonyok eme megfelelő mérlegelése, vagyis eme választott bíróságok gyakorlata építheti ki a kollektív szerződések megszégésének helyes fogalmát. Az így, majdan helyes értelemben vett szerződészegésnek pedig nem lehet egyéb következménye, mint hogy a szakszervezet egyes szeszélyesen terrorizálni akaró tagjait szigorúan kordában fogja tartani, ami kártérítési kötelezése folytán támadt visszkereseti és egyéb számos alapszabályszerű jogánál fogva minden bizonynyal hathatósan fog sikerülnie.

* Palmade, Raoul : L'extension de la capacité contractuelle des syndicats ouvriers. (Bordeaux, I. Caderot, 1910.)

** Munkásügyi Szemle, 1912 április 20.

***L. ennek a javaslatnak részleteit: Ant on elli, Etienne: Les Actions de Travail dans les Sociétés Anonymes* à participation ouvrière. (Paris, Alcan, 1912.)

**** E nyereségrészesedési rendszer terjesztésére Londonban külön egyesület is alakult, a Labour Go-partnership association. (London, 6 Bloomsbury Square).

** Theodor Leipart: „Die gesetzliche Regelung der Tarifverträge” című könyvében (Carl Légien, Berlin, 1912) a német szabómunkások 1907. évi minta kollektív szerződéséből a szerződészegésre vonatkozó következő érdekes részt közli (34. 1.) : „Als Tarifbruch können jene Verstöße nicht erachtet werden, die von einzelnen oder mehreren Mitgliedern der vertragsschliessenden Teile begangen werden. Streiks und Aussperrungen unter brechen den Vertrag nicht und heben ihn nicht auf, wenn die Ursachen mit den Bestimmungen des Vertrags in keinem Zusammenhang stehen. Weder Solidaritätsstreiks, noch Aussperrungen berühren den Tarifvertrag.” Ezt a nézetet az irodalom is vallja, ha oly sztrájkokról v. kizárásról van szó, melynek okai a kollektív munkaszerződésben nem szabályozottak.

* Sinzheimer: Der korporative Arbeitsnormenvertrag. II. kötet, 147--228. 11. (Leipzig, Dunker u. Humblot, 1908.)

*** Irodalom és gyakorlat egyaránt többféle elnevezést használ. Lotmar, Wöbling és a németek általában „Tarifvertrag” -nak, Sinzheimer és nyomában Heinz Potthoff (Probleme des Arbeitsrechts, Jena, 1912., 142. és köv. 11.) „Arbeitsnormenvertrag” -nak, a magyar új ipartörvénytervezet „A munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés”-nek nevezi a kollektív munkaszerződést. Magam a franciáknál meghonosodott és nálunk is szokásos „Kollektív szerződés” elnevezésénél maradtam, mert ez fejezi ki legjobban, hogy ez a szerződési forma átmeneti alakulat a már ma is sok tekintetben hasznavehetetlenné vált individualisztikus szerződéskötési jog rendszeréből a kollektív szerződéskötési jog rendszerébe, melynek lényege a kollektív társadalmi akarat érvényesülése.

* I. m. 288. 1.

** I. m. 291. 1.

Ilyen körvonalaknak megfelelő jogrendszer részletes kidolgozásának feltétele mellett, azt hiszem, lehetséges lenne a szakszervezetek kártérítési kötelezettségének bizonyos megnyugtató megállapítása.

A minden igazságtalan vagyonmegosztást kizáró, a tiszta munka teljes diadalát jelentő fejlődési fok, melynek eljövételét a jelen és jövő gazdasági harcától és az azokat kísérő számos javaslattól várjuk, még bizonyára távol van. De mindenesetre a jövőben való bizalommal üdvözölhetjük már ma is a kollektív munkaszerződéseket, mint az átmeneti szociálisjogi jelenséget a mai termelési rend és az ipari és egyéb gazdasági munka kollektív társadalmi organizálásának termelési rendje között. Erélyesen kell azonban még kívánnunk, hogy kollektív szerződések ne csak kisüzemekben, de a nagyobb és legnagyobb üzemekben is minél nagyobb számban köttessenek; vagyis azon kell lennünk, hogy a munkásokat elegendő táborba tömörítő szakszervezetek erkölcsi és anyagi ereje oly nagy legyen, hogy a legnagyobb üzemek tulajdonosaival, sőt azok szervezeteivel szemben is, mint egyenlőrangú szerződő felek léphessenek fel.

Ennyit a kérdés szociálpszichológiájáról és szociáldogmatikájáról. A kollektív szerződés joga törvényi megrögzítésének kérdését ezúttal nem érintem. Legyen itt elég annak megjegyzése, hogy a gazdasági viszonyokkal együtt fejlődő és változó tartalmú jogi formuláról lévén szó, a törvényhozás csupán a tudomány és gyakorlat mai – fentebb vázolt – állásának megfelelő legáltalánosabb kereteket és jogelveket szabhatja meg, melyek a kollektív szerződés kötésének formáira, jogerejére és betartásának biztosítékaira vonatkoznak. Legyen ez alkalommal elég továbbá *Sinzheimer*-nek a német ipari és kereskedői bíróságoknak 1910 szeptemberében Kölnben tartott gyűlésén bemutatott javaslataira utalnom,* melyek az eddig elhangzott javaslatok közül a főt vázolt nézőpontok alapján is a legtöbb megszívlelni és megvalósítani valót tartalmazák. A részletekre szabadjon egy más alkalommal más összefüggésben kitérnem, amikor az egyéb törvényhozási kísérletekkel együtt az 1911. évi nevezetes belga javaslatot is beható bírálat alá kívánom venni.

Gaston Sauvebois, Paris: A Közszolgálati alkalmazottak és a szindikalista mozgalom Franciaországban.

A közzszolgálati alkalmazottak szakszervezetei Franciaországban még nem állnak fenn és úgy látszik egyhamar nem is fognak megalakulhatni, mint-hogy jelenleg és már négy év óta szervezeti törvény, illetőleg szabályzat van a Ház előtt, a mely az alkalmazottak kívánságait más módon óhajlja kielégíteni, mint a hogyan a szakszervezeti eszme hívei akarják.

A gondolat, mely a kormányt arra indítja, hogy a közzszolgálatban állók szakszervezeti egyesülését megakadályozza, az, hogy lehetlenné tegye az alkalmazottaknak a munkásbörzékhez és ennek folytán a *Confédération Générale du Travail*hoz való csatlakozását. A C. G. T. valóban a forradalmi erő anyja; a szakszervezeti kötelességek nevében meg-

parancsolhatja az alkalmazottak szervezeteinek, hogy sztrájkba álljanak, a mi rendes időkben is nagy veszély, de katasztrofális jelentőségű lenne a társadalmi forradalom idején.

És a társadalmi forradalom Franciaországban mind valószínűbbé vált.

A kormány nézete szerint a közzszolgálati alkalmazottak, kiket az állam fizet, nem vehetnek a politikai küzdelembe és nem harcolhatnak a kormány ellen, mely őket alkalmazza. Azzal érvel a kormány, hogy ezek az alkalmazottak túlnyomó részben sokkal kiválóbb elbánásban részesülnek, mint az ipari munkások, hogy helyzetük biztos, és főleg, hogy hatvan éves koruktól kezdődőleg olyan nyugdíjban részesülnek, mely őket minden anyagi gondtól mentesíti. Ily formán helyzetük kiváltságos és semmi okuk, hogy az államra panaszkodjanak.

Meg kell vallani, hogy a közzszolgálati alkalmazottak nem tiltakoznak ez érv ellen. Nem panaszkodnak a bánásmód miatt, a megélhetés növekvő drágulása folytán megkívánt jobb javadalmazásokat pedig elég könnyen elérhetik közigazgatási úton, vagyis az közigazgatási tanácsnál és a pénzügyminiszternél a képviselők révén, vagy Parisban a városi tanácsnál és a szajnai prefektúránál.

Elégedetlenségük és mozgalmuk főoka a protekció, vagyis a befolyás, melyet a politikusok a közigazgatásban a jelöltek kinevezésénél és az alkalmazottak előbbremenetelénél valóban botrányos módon érvényesítenek. Képviselők és szenátorok tényleg azoknak biztosítják az egyes alkalmazotti helyeket, vagy azokat viszik idő előtt előre hivatalukban, a kik választásuknál segédkeztek.

A létező szabályzatok, melyeket a miniszterek vagy az előljárók alkottak, nem elegendő eme visszatérések megszüntetésére, és nem nyújtanak a személyzetnek kellő biztosítékot.

Az alkalmazottak úgy gondolják, hogy szakszervezetekben egyesülve az önkény ellen erősebbek lennének és hogy a közigazgatás legfőbb szervei maguk is rájuk támaszkodhatnának, hogy ellentámassanak a parlamenti emberek kényszerének, akiknek befolyása előttük igen sokszor nem rokonszenves. És ha lesz is egy szabályzat, mely törvényerejűleg határozza meg a kinevezés, az előbbremenetel, a lefokozás, a fegyelem stb. módozatait, még mindig szükséges lesz, hogy legyenek szakszervezetek, melyek e szabályok szigorú alkalmazása felett őrködjenek és a melyek javaslatba hozzák a gyakorlat és a dolgok fejlődése folytán megkívánt szükséges változásokat.

Azonban azok, akik a szindikalista mozgalmat a közzszolgálati alkalmazottak körében vezetik, tekintet nélkül arra, hogy közzszolgálati alkalmazottak-e vagy sem, sokkal nagyobb terveket szönek. Meggyőződésük, hogy a szindikalista formula a legalkalmasabb a társadalmi rend szükséges átalakítására és ment az egyesült szocialisták tisztán forradalmi módszerének tévedéseitől és veszélyeitől.

Tudják, hogy a legnagyobb baj, melyben a modern Franciaország szenved, a hatalom, illetve közigazgatás túlságos központosulása, melyet a régi monarchista uralom teremtett, az 1798-iki forradalom folytatott és a kapitalista társadalmi rend betetőzött. Úgy vélik, hogy a társadalmi tevékenység minden terén szükséges ma a decentralizáció.

A régi provinciák vagy a régi egyesületek rendszerére visszatérni, amint azt bizonyos pártok javasolják, lehetlenség. Ezek a szervezetek idejű-

* „Die gesetzliche Regelung der Arbeits-Tarifverträge.“
Közölve: H. *Pothof* „Probleme des Arbeitsrechtes“ c. művében,
Jena, 1912., 145. és köv. 11.

ket múlták. Ne akarjuk feltámasztani a halottakat és századunk igényeit akarjuk kielégíteni.

A szindikálisták azt akarják, hogy az egyes igazgatási szervezetek önállók legyenek, hogy ne kormányoztassanak többé egy központi hatalom által, mely nem elég hajlékony ahhoz, hogy mindegyiküket kormányozza, és a melyben a különböző közgazgatási ágak összefolynak, a melyet továbbá a választások és a miniszterek gyakori változása a kellő igazgatásra képtelenné tesz.

A szakszervezetek vagy a szakszervezetek egyesülései lennének a leghivatottabbak arra, hogy a maguk szolgálati ügyeiket intézzék, állandóan foglalkozván a maguk érdekeivel, melyeket a közérdektől sohasem választanak el. Ez a szervezet bizonyos tekintetekben az lenne nekik, mint a bánya a bányászoknak vagy a műhely a munkásoknak.

A főhivatalnokok, a kik néhányan a közszolgálat mai legfőbb urai, túlságosan hatalmasak. A szindikálisták szerint ezek az urak csak folytatják a kínai falakkal és felesleges formalizmussal körülbástyázott bürokráciának tévedéseit. A szakszervezetek időnként választott képviselőik révén a közigazgatást a személyzet kívánalmainak sokkal megfelelőbbé és a közérdek szükségéinek kielégítésére sokkal hivatottabbá tudnák tenni.

Ily módon a társadalmi rend racionális átalakulása valósulna meg. A szakszervezetek, mondja a szindikalista szervezők kiáltványa, a jövő autonóm szervezeteinek kereteit készítik elő, melyekre az állam át fogja hárítani az ő felügyelete alatt és a szakszervezetek kölcsönös felügyelete alatt eszköz-
lendő mindig szocialisztikusabb közszolgáltatásoknak gondját.

Kétségtelen, hogy még nem vagyunk ezen a fejlődési ponton. A közszolgálatiakat még nagy mértékben kell szocialisztikus nevelésben részesíteni. Magának a szakszervezeti eszmének sem híve még a, közszolgálatban állók többsége.

A közigazgatási autonómia eszméje ellen is számos kifogást emelnek. Sokkal könnyebb elméleteket felállítani, mint tényeket megvalósítani. A decentralizációs mozgalom a kormány részéről még erős ellentállásra talál. Maga a képviselőház sem tájál vele szemben túlságosan baráti érzelmeket.

A tehetséges emberek mindennek ellenére sem veszítik el kedvüket és sikerüket biztosra veszik. Paul Boman, egykori munkaügyi miniszter, maga is egyike a szakszervezeti decentralizáció meghódított híveinek; ő volt az, a ki ezt rendszert g a z d a sági fé d e r a l i z m u s n a k n e v e z t e.

Kétségtelen, hogy a képviselőház és a szenátus legközelebb meg fogják szavazni a közszolgálatban állók szabályzatát. De ez az új szervezeti törvény nem fogja megakadályozni, hogy a szindikalista, mozgalom az állami alkalmazottak között, tért hódítson, mert úgy tűnik, hogy a társadalmi szervezkedés eme új szervezeti formájáé a jövő.

A Magyar Építőiparosok Szövetsége és az Országos Pénztár,

A Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége mozgalmat indított az Országos Pénztár eltörlése és a munkásbiztosítás államosítása iránt. Anélkül, hogy a mozgalom jelentőségét túlozni akartuk volna, szükségesnek tartottuk ebben az ügyben kikérni a munkásbiztosítási ügy néhány vezető egyéniségének a véleményét. A szerkesztőségünkbe beérkezett válaszokat, melyek kivétel nélkül helytelenítik a mozgalmat (az

egész tulajdonképpen személyes érdekektől fűtött kispolgári összeesküvés az Országos Pénztár ellen) a beérkezés sorrendjében a következőkben közöljük:

Szterényi József ny. államtitkár úr a következőket írja:

Tisztelt Szerkesztő Úr!

Véleményemet méltóztatik kívánni a Magyar Építőiparosok Szövetségének azon akciója felől, melyet a munkásbiztosítás reformja ügyében indított, nevezetesen helyeslem-e azt az akciót és időszerűnek tartom-e ennek a kérdésnek felszínre hozatalát épen jelenleg?

Nagyon röviden felelhetek: ez az akció nem új, az Építőiparosok Szövetsége már a törvény megalkotása után azonnal indított akciót bizonyos irányban. Kezdetben csak az építőipar tökefedezeti fizetési rendszere ellen folyt és megvallom, amint nem tagadtam soha, hogy e részben sok igazságuk van, a novella, melyet készen hagyunk hátra, számolt is ezzel a méltányos követeléssel. Később az egyszerűbb adminisztrációt követelte, ebben is igaza volt, ez iránt is gondoskodik az a javaslat.

Majd a pénztári tisztviselők összeférhetlenségét sürgette, ezt is oly kérdésnek tekintetem, melyet törvényhozásilag kell rendezni, az említett novellának voltak erre vonatkozó rendelkezései is.

Eddig a határig és egyáltalán addig, ameddig a törvény hibái és hézagai elenyésztetése, illetve kiegészítése volt a cél, teljesen helytállóan tartottam ai mozgalmat. Mióta azonban a betegsegélyezés államosításának és az országos pénztár megszüntetésének követelése lépett homlokterbe, azóta a mozgalom ellen foglalok állást, mint amely a munkásbiztosítás intézményére, meggyőződéseim szerint, káros.

A kérdés részleteivel itt nem kívánok foglalkozni, lesz erre módom és alkalmam bőven, élni is fogok vele. Csupán annyit kívánok megjegyezni, hogy amíg csak az ipari munkások biztosításáról van szó, a teherviselés szempontjából kétségkívül nagyon előnyös lenne az iparra, ha munkásai biztosításának terhet nem maguk az érdekeltek, tehát munkaadók és alkalmazottak, hanem az adófizetők összessége viselné. Csakhogy ennek sokkal messzebbmenő következményei lennének és ha ezeket a következményeket az államhatalom levonná: akkor nem tudom, lenne-e benne köszönet éppen az ipar részére; nem terhelhetnék-e meg az ipar sokkal erősebben, mint saját alkalmazottai betegség elleni biztosítása költségeinek felével?

Ez persze számítás dolga, de féltő, hogy a számítás nem az ipar javára fog esni.

Ami az időszerűség kérdését illeti, az igazán szubjektív dolog. Nézetem szerint kétségkívül vannak okok, melyek a törvény némely rendelkezéseinek kiegészítését, hézagainak pótlását, a végrehajtás során tapasztalt hiányok elenyésztetését kívánják, helyes tehát, ha most állítja fel az érdekeltség a maga kívánóságait. Más kérdés, hogy szomorú politikai viszonyaink mellett mikor kerül erre a sor és hogy az egyik oldalon mutatkozó túlzások nem fognak-e átragadni a másik oldalra, ellenkező irányban, amit az ügy érdekében felette sajnálnék. A törvény gyökeres revíziójához nincs elég gyakorlati tapasztalat, hisz még – sajnos – végrehajtva sincs tulajdonképpen. Ellenben az említett irányokban való revízióját novelláris utón magam is sürgősnek tartom, mert meggyőződéseim, hogy ha az apróbb hibák és hiányok pótoltnak és kiegészítettnek fognak, meg fog szűnni a sok panasz és nyugodtan lehet megvárni majd annak idejét, mikor az élet az egész vonalon megmutatja a revízió irányát.

Veldes, 1912 augusztus 3.

Kiváló tisztelettel
Szterényi.

Lukács József úrnak, az Országos Pénztár alelnökének válasza:

Budapest, 1912 augusztus 5.
Tekintetes Szerkesztő Úr!

A Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége legújabb akciójára vonatkozólag Szerkesztő úr megisztelt azzal, hogy véleményemet kérte ki.

Első sorban ki kell jelentenem, hogy a benyújtandó memorandum részleteit eddig nem volt alkalmam megismerni és így csak annak alap gondolatáról az Országos Pénztár megszüntetéséről s illetve az ezzel kapcsolatos államosításról óhajtok pár szóban nyilatkozni.

Az államosításnak határozottan ellensége vagyok. Ezzel az álláspontommal nem állok egyedül, s elég, ha rámutatok a többi kultúr államokra, ahol ez az álláspont – jóllehet sok helyütt voltak hívei is – győzedelmeskedni nem tudott.

Nagyon jól tudjuk, hogy Magyarországon, de másutt sem, a természetszerűen nehézkes közigazgatás folytán, állami reglementációval szociális intézményeket végtelenül nehezen és csak nagyon hosszadalmas utón és akkor sem jól, lehet életbe léptetni. A sok közül csak kettőt ragadok ki: a tüdőbeteg gondozás és a balesetelhárítás kérdését. Mindkettő az Országos Pénztár egyik legfontosabb és a közel jövőben nagy intenzitással megoldásra kerülő feladata. Ezt a két közegészségügyi és közgazdasági szempontból óriási horderejű feladatot az autonómia saját jól felfogott érdekében sürgősen meg fogja oldani, annál is inkább, mivel ez az autonómia mindkét érdekeltiségének vitális érdeke, aminthogy mindkét érdekeltiségnek csak egy lehet célja, a beteg munkás egészségének, az egészséges munkás életének fentartására irányuló törekvés.

Ezt a két szempontot taláalomra ragadtam ki a súlyos egyéb okok tömkelegéből. Ezzel, azt hiszem, az időszzerűség kérdésében is nyilatkoztam.

Kiváló tisztelettel
Lukács József.

Sarkadi Ignác úr nevében Szemenyei Kornél úr kérdésünkre a következőket válaszolja:

Budapest, 1912. évi augusztus 6-án.

Tisztelt Barátom!

Az Építőiparosok Szövetsége által az Országos Pénztár megszüntetése és a munkásbiztosítás államosítása tárgyában megindított mozgalomról véleményt kértél Sarkadi Ignác igazgató úrtól. Hivatalos elutazása folytán engem kért fel, hogy álláspontját röviden jelezzem. A munkásbiztosítás terén való hosszú működése és irodalmi tevékenysége két fő irányelvben jegecesedett ki: az egyik: erőteljes centralizáció; a másik: erőteljes önkormányzat. Ezekhez az alapelvekhez ő most is híven ragaszkodik; ezt a felfogását a hazai munkásbiztosítással foglalkozók mind ismerik és ezzel le van szögezve álláspontja a felvetett mozgalmat illetőleg is. Amely ebből következőleg mindkét kérdésben homlokegyenest ellentétes az Építőiparosok mozgalmának irányával. Nem kívánok az ő nevében részletekbe bocsátkozni, de azt hiszem, nem tévedek, hogy ha azt állítom, – évekig tartó együttműködésünk feljogosít e feltevésre, – hogy a magam nevében kifejtettek nagyban és egészben az ő felfogását is visszatükrözik. Ehhez még csak azt fűzhetem, hogy a mozgalom időszzerűségét illetőleg, azt – tekintettel belpolitikai viszonyainkra is – teljesen időszzerűtlennek tartja és nem is tartja sem célszerűnek, sem kívánatosnak, hogy a munkásbiztosítás reformja most történjék.

Midőn távollétében szíves figyelmedért, melylyel véleményét kikérted, köszönetét fejezem ki, maradok a magam részéről

kiváló tisztelettel
kész híved:
Szemenyei Kornél
aligazgató.

Szemenyei Kornél úr saját álláspontját következőképpen körvonalozza:

Budapest, 1912 augusztus 6.

Tisztelt Barátom!

Voltál szíves a „Szociálpolitikai Szemle” nevében hozzám azt a kérdést intézni, hogy mi a véleményem a Magyar Építőiparosok Országos Szövetségének azon mozgalmáról, mely az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár megszüntetését és a munkásbiztosítás államosítását célozza.

Igen rövidre fogott válaszom az lehetne, hogy ma már mindkét állásfoglalás túlhaladottnak tekinthető.

El sem tudom képzelni, hogy micsoda szervezetet gondol az Építőiparosok Szövetsége az Országos Pénztár helyébe állítani, mert mégis azt gondolom, hogy nem maradhat betöltetlenül egy oly intézmény helye, melynek évi ügyforgalma legalább is 150.000 darab rúg, a statisztikai munkálatokon kívül.

Ha pedig valaminek az Országos Pénztár helyébe okvetlenül jönnie kell, akkor ez annak az intézménynek a szükségességét legeklatásabban bizonyítja. Az Építőiparosok Szövetségének mozgalma tehát legfeljebb egy cégváltozást eredményezhet, de nem eredményezheti érdemlegesen az Országos Pénztár működésének megszüntetését. Még egy lehetséges; nevezetesen az, hogy talán a tiszteletreméltó szövetség, vagy annak egyes tagjai megtudnának nyugodni, még az Országos Pénztár létezésében is, hogy ha annak vezetőségében képvisellel bírnának. Ezt a törekvést teljesen jogosultnak ismerem el; a pénztár törvényes szervezete is olyan, hogy abban a nagyobb érdekeltégi körök képviselve legyenek.

Emiatt azonban az érdemes szövetségnek magára kell vetnie, mert legalább az én tudomásom szerint, képviselők hiánya onnan ered, hogy más érdekeltégi körök kompromisszumos választói listáit el nem fogadva, az egész önkormányzatot el akarták foglalni.

A munkásbiztosítás államosítása ellen már, sajnos, elrettentő hazai példákat hozhatok fel. Az állami alkalmazottak biztosítását a minisztertanács már is kivette az Országos Pénztár hatásköréből, és ezeket az ügyeket „államosítva” intézik. Hogy miként, azt a folyton megújuló panaszok, a bíróságoknak feltűnést keltő ítéletei élénken mutatják. Csak az állami fegyelem az, mely a szegény alkalmazottakat az elégedetlenség nyilvános kifejezésétől visszatartja. Bizonyos, hogy az állam saját kezelésében a segélyezéseket épp oly törvényellenes szűkmarkúsággal kezelné, mint amilyen törvényellenes szűkmarkúsággal téríti meg az Országos Pénztár igazgatási költségeit, ami miatt éppen az Építőiparosok Szövetségének egyik legtekintélyesebb vezérférfit a indítványozta az állampénztár beperlését. Biztos vagyok benne, hogy a munkásbiztosítás államosítása ezeket a pereket légión számra megnövelni, és az egész biztosított érdekeltég olyan mélyreható elégedetlenségét vonná maga után, amely szociális és ipari viszonyainkra a legkapósabb hatást tenné.

Ami azt a kérdést illeti, hogy ezt a mozgalmat időszzerűnek tartom-e, megfelelttem már abban, hogy az egészet túlhaladott álláspontnak tekintem. Egyébként a munkásbiztosítás reformjával foglalkozni mindig

aktuális, mert a folyton változó élet mindig újabb problémákat vet fel, amelyekre előre kell készülni, nehogy a reformok is azzal a végzetserű gyorsasággal lépjenek életbe, mint maga a törvény.

Szerény véleményem szerint a legelső és legfőbb feladatnak annak kellene lennie, hogy a törvényt a gyakorlati követelményeknek megfelelően magyarázva, a lehető legjobban hajtsuk végre.

Maradok kiváló tisztelettel

kész híved:
Szemenyei Kornél
aligazgató.

Báró Hatvány József ur, az Orsz. Pénztár volt elnöke a következőkben volt szíves válaszolni:

Igen Tisztelt Szerkesztő Úr!

Hosszabb ideig külföldön tartózkodván az építőiparosok újabb akcióját a Munkáspénztár ellen nem ismerem eléggé, hogy avval most részletesen foglalkozhassak.

Nagyjában én a munkáspénztár organizációját helyeslem és az intézményt fentartandónak vélem. Évvel épenséggel nem akarom állítani, hogy az O. M. B. P.-nak nincsenek hibái. Az O. M. B. P. organizációja, mely a betegség és baleset ellen biztosítást magában egyesíti, amellet az egész országra terjed ki, a maga nemében aj volt. A törvényhozó sokat láthatott előre, mire csak a tapasztalat taníthat. Részben a képviselőház amendementjai rontották az eredeti konceptust. Végül nem volt még hasonírányú törvény sehoh a világon, melyet pár év múlva részleteiben nem kellett módosítani. A német munkásbiztosító törvények az osztrák, sőt már az új angol többszörös módosításon és kiegészítésen estek át. A magyar törvény szembeszökő hibáinak egész listáját nyújtottam be elnökségem idején az akkori kereskedelmi államtitkárnak. A legérezhetőbb hiányok pótlására az időközi tapasztalatok felhasználásával már a koalíciós kereskedelmi minisztérium novellát készített elő, mely azonban az ismeretes parlamenti viszonyok folytán nem nyújtott be a képviselőháznak.

A munkapárti kormány eddig a törvény módosítása tekintetében tudommal nem foglalt állást. De feltétlenül szükségesnek tartom, hogy mihelyt parlamentünk ismét munkaképes lesz, foglalkozzék e törvény módosításával.

Ismétlem *módosításával, javításával*, melyre szorult mint minden új, nagy organizáció. Nem tudok esetet, hogy sikerült volna valaha akár csak egy bank vagy gyár, egyesület vagy – mint argumentum ad hominem – valamely szerkesztőség-szabályzatát íróasztalról előre megcsinálni, úgy, hogy az rövid időn belül módosításra ne szorult volna, míg végül többszörös javítások után maradhat éveken át változatlanul. Hát még oly szervezet, mely *törvényen* alapszik, pláne oly törvényen, melynek eredeti intentióját diltetáns képviselők módosító ajánlatai alapján meglehetősen rontották.

Ma eltörlésről szó sem lehet. Alap gondolatja helyes, jobb mint a német vagy az osztrák. Hibái javíthatók. De eltekintve minden mástól a törvény eltörlése ezeket károsítana és lehetetlen állapotokat teremfene.

Mit szólnának az építészek, ha azért, mert valamely házban egy szobának egy része igazán rossz, egy másik része talán másoknak megfelel, de nekem kényelmetlen, azt proponálnám, hogy röptük légbe az egész házat? Az eféle kérdéseket szeretettel és lelki-

ismeretesen kell foglalkozni, nem szabad a galleria számára üres jelszavakat röpteni.

Ha majd aktuális lesz az ügy, készségesen állok rendelkezésére ismert propositióimmal.

Teljes tisztelettel
Hatvány József.

Ismétlem nem ismerem az építészek propositióját, tehát nem igen szólhatok a dolog meritumához. De ha teljes államosítást proponálnak, attól óvjon az Isten! Hisz a főhibák a törvényben magában rejlenek, melyet az akkori *kormány* készített és a parlament rontott el (jellemző mindjárt az 1-3. §§-ok, melyekben a parlament a törvény eredeti intentióját, hogy a betegség és baleset biztosítás alanyai azonosak legyenek, oly alaposan elrontotta, hogy a biztosítás kötelezettség megállapítása is komplikált kazuisztikává vált és mindezt azért, hogy pár kisiparosnak kedvezzenek. Tisztán választási politika.). Hisz ez a legnagyobb hiba, hogy a *kormány* a szükséges novellákat *nem* készítette el és ha elkészítette volna a parlament nem foglalkozott volna velük. A pénztárba az egészséges élet legalább annyira-mennyire corrigálja praxisban a paragrafusok lehetetlenségeit. Hogy szidják a pénztárt – annál jobb. A folytonos kemény, kíméletlen kritikáért csak hálás lehet az intézmény. A miben a kritikának igaza volt, ebben ma már nagyrészt nincs igaza.

Az állam a kritikán kívül vagy azon felül áll. Alkalma és módja sincs az egyes iparos vagy munkásnak, hogy panaszával a többi érdekeltet közösségét elérje. Az állami adminisztráció semmivel sem volna jobb, hanem szaporítaná a mostani hibákat, sok helyütt protekcióval, mindenütt az autorilis zsarnokságával. Rövid idő múlva a közönség az állami adminisztrációba talán beletörödnék, mint beletörődött a M. Á. V. hibáiba, melyekkel szemben az egyes védtelen. Nem altató szer kell, nem apathikus belenyugvás, hanem pezsgő élet, az érdekelletetek nyílt küzdelme, kemény kritika, sokoldalú ellenőrzés s ennek garantiáit én pedig csak az érdekképviselőben látom és pedig *országos* érdekképviselőben, hogy az ország egyes részeiben klikek ne garázdálkodhassanak, úgy, mint tették az 1907-iki törvény előtt. Még most is sínyli az Ombp. a régi kerületi pénztárak rossz adminisztrációjának következményeit.

München, 1912. aug. 6-án.

Hotel Vier Jahreszeiten.

Hatvány.

Dr. Máday Lajos: A borsodi barnaszénbányászat baleset- és bérjöveldelmi statisztikája.)*

A halálos balesetek aránya általában kedvezőbb a magánbányászatnál, hol 1908. évben 0.21%-ra emelkedett a halálos baleseti arány, 1909. évben pedig 0.06%-ra csökkent. Míg a kincstári bányászatnál 1903. évben a maximum 0.49% és a legkevesebb 1910. évben 0.09%.

A bányamunkások bérjöveldelmi statisztikája 1901-től 1910. év végéig a kincstári bányamunkásokra kedvezőbb. A kincstári bányászatnál a férfimunkás napi keresete legtöbb 1910. évben 4 kor. 10 fill, és legkevesebb 1902. évben 2 kor. 71 fillér.

A magánbányászatnál a férfimunkás legkisebb keresete 1902. évben 2 kor. 61 fillér, legmagasabbra emelkedik 1910. évben, 3 kor. 45 fillér.

*) Első közlemény 1. 1912. 11. számban.

A bérkülönbség tehát 1902. évben 10 fillér, 1910. évben 65 fillér a kincstári bányamunkások javára.

A munkásnők bérmínimuma a kincstári bányászatonál, úgy mint a magánbányászatonál 1 korona, a maximum pedig a kincstári bányászatonál 1 kor. 36 fillér 1910. évben, a magánbányászatonál 1908. évben elért 1 kor. 30 fillér bérmaximummal szemben.

A bérkülönbség tehát a kincstári munkás-nők javára 6 fillér.

A gyermekmunkások bérmínimuma a kincstár-nál 1908. évben 1 kor. 12 fillér, legtöbb 1904. évben, 1 kor. 60 fillér. A magánbányászatonál pedig a gyermekmunkások minimális napibére 1 kor. 01 fillér 1902. évben és legmagasabb, 1 kor. 31 fillér, 1903. évben.

Itt tehát a minimális napibérenél 11 fillér, a maximális napibérenél pedig 29 fillér a különbség a kincstári bányászatonál alkalmazott gyermekmunkások javára.

Még feltűnőbb a kincstári és magánbányászat munkásainak bérjövödelme közötti különbség 280 munkanap keresetét véve alapul.

A kincstári bányamunkások évi bérjövödelme – 280 munkanap mellett, – legkevesebb 1902. évben 758 kor. 80 fill., legtöbb 1910. évben, 1148 korona. A magánbányászatonál a férfimunkások évi bérjövödelme legkevesebb 1902. évben 730 kor. 80 fillér, legtöbb 1910. évben, 966 korona.

A minimális bérjövödelemnél különbség 28 kor., a maximális bérjövödelemnél 182 korona a kincstár-nál alkalmazott férfi bányamunkások javára.

A munkásnők bérmínimuma a kincstári bányászatonál – 280 munkanap mellett, – egy évben 280 korona, maximum pedig 452 kor. 80 fillér 1910. évben.

A magánbányászatonál alkalmazott munkásnők évi bérjövödelme minimum 280 korona, maximum 364 korona 1908. évben.

A gyermekmunkások minimális évi bérjövödelme a kincstári bányászatonál 347 kor. 20 fillér, maximális bérjövödelme pedig 1903. évben 366 kor. 80 fillér.

A kincstári munkásnők bérmínimuma a magánbányák munkásnőinek évi bérmínimumával egyenlő, ellenben az évi bérmaximum 88 korona 80 fill.-rel kedvezőbb a kincstári munkásnőkre, a magánbányák munkásnőinek bérmaximuma mellett,

A gyermekmunkások kereseténél a különbség a minimális évi bérjövödelem mellett 64 kor. 40 fillér, a maximális bérjövödelemnél pedig 81 korona 20 fillér a kincstári bányák gyermekmunkásainak javára.

A kincstári bányászatonál 1901. évben 100 férfimunkásra esett 280 munkanapot véve alapul, 924 korona évi bérjövödelem mellett 92.400 korona bérösszeg, 10 munkásnőre 2800 korona, 100 gyermekmunkásra, 378 korona évi bér mellett, 37.800 korona bérjövödelem.

A magánosok bányászatonál pedig 1901. évben 100 férfimunkásra esett, 280 munkanap mellett, 750 kor. 40 fillér évi keresetét véve alapul, 75.040 korona, 10 munkásnőre, 322 korona évi bér mellett, 3220 korona és 100 gyermekmunkásra esett, 294 korona évi bér alapul vételével, 29.400 korona kereset.

A bérkülönbözötet 1901. évben 100 férfimunkás évi kereseténél 17.360 korona a kincstári férfimunkások javára, 10 munkásnő kereseténél 420 koronával több a magánbányászat javára, 100 gyermekmunkásnál pedig 8400 koronával több a kincstári gyermekmunkások javára.

A kincstári bányászatonál 1910. évben 100 férfimunkásra esett – 280 munkanap alapul vételével, –

114.800 korona, tíz munkásnőre, 452 korona 80 fillér évi kereset mellett, 4528 korona, száz gyermekmunkásra, 355 korona 60 fillér évi kereset alapján, 35.560 korona kereset.

A magánosok bányászatonál 1910. évben száz férfimunkásra esett – 280 munkanap mellett – 966 korona évi bért véve alapul, 96.600 korona, tíz munkásnőre, 308 korona évi kereset mellett, 3080 korona, száz gyermekmunkásra esett, 324 kor. 80 fillér évi kereset alapul vételével, 32.480 korona kereset.

A kincstári és magánbányászat munkásainak bérkülönbözöte 1910. évben 18.200 korona száz férfimunkás bérjövödelme javára, tíz munkásnő kereseténél 1448 korona, száz gyermekmunkásnál 3080 korona a magánbányászat munkásainak bérjövödelme rovására.

Az évi termelés mennyiségéhez viszonyítva a kincstári és magánbányászat munkásainak 1901. és 1910. évi bérjövödelmét, az eredmény a következő lesz:

1901. évben a kincstári bányászatonál alkalmazott 817 férfi, 2 nő és 100 gyermek összesen 919 munkásnak összesített 794.192 korona évi bérjövödelmére esett 2.917.226 q termelés.

A magánosok bányászatonál alkalmazott 3574 férfi, 17 nő és 373 gyermek, összesen 3964 munkásnak ugyanezen évben összesített 2,681.929 kor. 60 fillér évi bérjövödelmére esett 6,028.909 q termelés.

1910. évben a kincstári bányászatonál alkalmazott 1241 férfi, 7 nő és 83 gyermek, összesen 1331 munkásnak összesített 1.457.352 kor. 40 fillér évi bérjövödelmére esett 3,127.141 q termelés.

A magánbányászatonál alkalmazott 4867 férfi, 29 nő és 244 gyermek, összesen 5140 munkásnak összesített 4,609.705 kor. 20 fillér évi bérjövödelmére esett 8,144.025 q évi termelés,

A termelés mennyiségéhez és a munkások évi bérjövödelméhez viszonyított baleseti arány a súlyos baleseteknél feltűnő különbözötet mutat a magánosok bányászatonál alkalmazott munkások testi épségének rovására.

A kincstár bányászatonál 1901. évben 2,917.226 q termelésre 2,166.890 kor. 40 fillér értékben, esett 4 súlyos és 2 halálos baleset, egy férfimunkásra eső 924 korona, egy nőmunkásra eső 280 korona és egy gyermekmunkásra eső 378 korona évi bérjövödelem mellett.

Ugyanezen évben a magánbányászatonál 6,028.909 q termelésre 3,229.177 kor. 11 fillér értékben, esett 19 súlyos! és 5 halálos baleset, egy férfimunkásra eső 750 kor. 40 fillér, egy munkásnőre eső 322 korona és egy gyermekmunkásra eső 294 korona évi bérjövödelem mellett,

A kincstár bányászatonál 1905. évben 3,495.209 q termelésre 1,747.609 kor. 50 fillér értékben, esett 15 súlyos és 2 halálos baleset, egy férfimunkás 966 korona, egy munkásnő 336 korona és egy gyermekmunkás 378 korona évi bérjövödelme mellett.

A magánbányászatonál 1905. évben 7,513.828 q termelésre 5,025.273 kor. 33 fillér értékben, esett 43 súlyos és 4 halálos baleset, egy férfimunkás 803 kor. 60 fillér, egy munkásnő 280 korona és egy gyermekmunkás 282 korona 80 fillér évi bérjövödelme mellett.

1910. évben a kincstári bányászatonál 3,127.141 q termelésre 2,499.712 kor. 96 fillér értékben esett 7. súlyos és 1 halálos baleset, egy férfimunkásra eső 1148 korona, egy nőmunkásra eső 452 kor. 80 fillér és egy gyermekmunkásra eső 355 kor. 60 fillér bérjövödelem mellett.

A magánbányászatonál pedig ugyanezen évben 8,144.025 q termelésre 7,572.491 kor. 66 fillér értékben, esett 70 súlyos és 6 halálos baleset, egy férfimunkás

966 korona, egy nőmunkás 308 korona és egy gyermekmunkás 324 kor. 80 fillér bérjövödelme mellett.

A kincstári bányamunkásokra eső súlyos és halálos balesetek száma különösen 1909. és 1910. évben bizonyos megállapodást, sőt csökkenést mutat az 1904–1908 évekre eső balesetekhez képest.

Az alkalmazott bányamunkások bérjövödelme a baleseti arány csökkenésével szemben évről-évre magasabb és 1910. évben a magánbányásztnál alkalmazott munkások, és pedig a férfimunkások 966 korona, a nőmunkások 308 korona, a gyermekmunkások 324 kor. 80 fillér évi keresetével szemben 182 korona, 144 kor. 80 fillér és 20 kor. 80 fillér évi bérkülönbötetet mutat a kincstári férfi, nő és gyermekmunkások javára.

A magánbányásztnál különösen a súlyos baleseti arány igen kedvezőtlen és 1901. évtől 1910. év végéig emelkedőben van.

1901. évben a súlyos balesetek száma 19, a munkáslétszám 3964, 1910. évben a súlyos balesetek száma 70, a munkáslétszám pedig 5140. 1901. évtől 1910. év végéig az évi termelés-növekedés 2,115.116 q, a munkásszaporulat pedig 1176.

A termelés növekedése és a munkások számának emelkedése nincs arányban a súlyos balesetek számának feltűnő emelkedésével.

Míg 1901. évben 6,028.909 q termelésre és 3964 munkásra esett 19 súlyos baleset, addig 1910. évben 2,115.116 q termelés-növekedésre és a munkáslétszám 1176-al emelkedésére esett 51 súlyos baleset.

A kincstári bányamunkásokra eső bérkülönbötetet azok jobb táplálkozását, elsőrendű szükségleteik kielégítőbb megszerzésének lehetőségét és a baleseti arány csökkenését vonja maga után. A magánosok bányászatánál alkalmazott munkások kisebb bérjövödelme azok szociális helyzetének rosszabbodását és ezt nyomon követő baleseti arány emelkedését mozdítja elő.

SZEMLE.

A „Peruvian Amazon Company” rémtettei Peruban. Az angol alsóház a múlt hetekben tárgyalta azokat a szörnyű rémtetteket, a melyeket a Peruvian Amazon Company felügyelői az indusokon és a britt alattvalókon vittek véghez. A tárgyalások alapja az angol kormány kiadásában megjelent hivatalos u. n. kék könyv volt, A perui angol főkonzul ebben a könyvben azt a vádat emeli a nevezett társaság emberei ellen, hogy felügyeletük alatt és kifejezett rendelkezésükre Putumayo kaucsuk-földjein az utolsó három évtized folyamán 30.000 indust végeztek ki a legrettenetesebb kínzások között. Rémes fejezetekben olvasható, miként törte kerékbe, tépte darabokra és öntötte le forró olajjal egy angol vállalat alkalmazotti testülete a peruvian indusok jámbor fiait. A kék könyv szószerint a következőket írja:

„Mindenek előtt a tortúrák enyhébb formájáról, a megkorbácsoltatásról egy korbácsolónak előttem tett és egyéb tanúk által igazolt vallomásából kiderült, hogy a kérdéses területen hivatalos utam előtt 6 héttel egy törzsfőt halálra korbácsoltak, és azután felesége és gyermekeinek egyike között egy fához kötötték. Talán azt hitték hóhérai, hogy még él. A megkorbácsolás, a büntetések legkisebbike, napirenden volt és arra szabták ki, a ki nem gyűjtött össze elegendő nyers gummit. Minden egyes gummi osztálynak, melyet meglátogattam, megvolt a maga derese és hivatalos korbácsolója. Egyik korbácsoló, aki maga megvallotta, hogy két indust ölt meg, a következőkép írta le előttem a kínzást: Ha az

indus látja, hogy a kocsi nyelvecskéje nem mutatja az összegyűjtött anyagnak előírt súlyát, némán és alázatosan földre veti magát, hogy büntetését kiállja. Erre maga az osztályvezető vagy valamely más hivatalnok hozzá lép, megragadja hosszú haját, és fejét, illetve arcát háromszor vagy négyszer hatalmasan a földhöz veri. Miután a szerencsétlen arcát már a vér elborította és az ütések eltorzították, jön a korbács.”

A gummi osztály előjárója, Andokes Normand számtalan gyilkossággal van vádolva. Hajmeresztő és szinte hihetetlen, a mit Sir Roger, a főkonzul róla elbeszél.

„Ez a Normand”, mondja szószerint „nőket és férfiakat petróleummal öntött le s azután tűzhalállal pusztította el őket. Számos indust lassan máglyán pirított meg és égetett el. Gyermekek fejéből agyvelejtüket verte ki, az indusok karjait és lábait vágta le és aztán kínzások között megölte. Azt hiszem a sok vallomás alapján, hogy Normand az utolsó hat évben sok száz andokes-indiánt ölt meg és pedig gyermekeket és csecsemőket is.”

Tizon a társaság főképviseelője beszélt a főkonzulnak, hogy a háromszor évente, nehéz gummi rakományokkal megrakodottan tartott, igen hosszú kényszer-masírozások alkalmával igen sok indiánus halt el az erdőkben éhség és kimerültség folytán. Eme gyors túrák alkalmával ugyanis a szerencsétlenek semmiféle táplálékot nem kapnak. Számos esetben oly kegyetlenül korbácsoltak nőket és férfiakat, hogy testükről húsdarabok lógtak le és rettenetes sebeik megrohadtak. Az ilyen nyomorultakat aztán sóval és vízzel kezelték vagy az erdőbe kergették. Egyeseket a korbácsolás után rövidesen lelőttek, hogy őket további szenvedéseiktől megkíméljék.

A kék-könyv egy másik helyén a következőket olvassuk: „Sennor Rodriguez oly gépezetet szerkesztett, a mely egyrészt a nyakat s a karokat, másrészt a bokákat szorítja be. Ebbe a gépbe fiúkat szorítottak be, a kiket gyakran a föld felé fordított arccal korbácsoltak. Megláncolt indiánusokat háztetőkre vagy fákra cipelték, a honnan aztán a földre ejtették őket. Tagjaik így összeroncsolódtak, néhány órával később aztán a halál váltotta meg őket. A védtelen indiánok karjaiból és végtagjaikból húsdarabokat téptek ki, aztán nyomorult sorukra bízták a szerencsétleneket.”

„Rémesen leleményes és csak egy örült elme szüleménye lehet az a kínzás, melyet a perui Bellarde talált ki és amely a szerencsétlen áldozat testén semmi nyomot nem hagy hátra. Az áldozat kezzeit hátán megkötötték, aztán fejét oly soká tartották víz alatt, míg öntudatát el nem vesztette. Ezt az eljárást sokszor megismételték, és a legtöbb kínzott belehalt.” A kék-könyv leleplezése után a múlt hetekben Angliában társadalmi úton a perui indiánok védelmére akciót indítottak. A norfolki herceg állt e mozgalom élére és a Timesben felhívást tett közzé, melyben a nyilvánosságot eme bestialitások ellen tette szólítja. Már az Egyesült Államokkal is folynak tárgyalások, melyek célja Angliával közös együttműködés e perui események ellen. – Az angol alsóházban Sir Eduard Grey külügyminiszterhez egy képviselő kérdést intézett, vajjon hajlandó-e a perui kormányt tette szorítani. A miniszter válaszában megígérte, hogy mindent meg fog tenni a gyilkosok megbüntetése céljából. Nemsokára közzé fognak tétetni az Egyesült Államokkal folytatott tárgyalások eredményei is, melyek célja e példátlan rémtettek megtorlása.

A Ganz villanygyár kizárta munkásait. A harc a Taylor-rendszer körül tört ki, melyet mai számunk külön cikkben ismertet. Ezt a cikket külön is figyel-

mébe ajánljuk azoknak, akiket nemcsak az érdekeli a tőke és a munka harcában: ma mi van, hanem az is, hogy holnap mi lesz. Kétségtelen, hogy ez az új munkarendszer meg fogja hódítani Európát, ahogy meghódította Amerikát. Véres harcok fognak kigyúlni útjában, de győzni fog; nem mert a Tőke érdeke, – ezt talán kitudná védeni a Munka, – hanem mert a fejlődésnek, a többtermelésnek ez az iránya. A Taylor-rendszer a munka intenzitását a végletekig fokozza, mert megrövidíti a termék előállításához szükséges munkaidőt. Az ember elleszi a gép mozdulatait és maga is gép lesz, minden felesleges forgás vagy mozdulat kidobásával, mint egy mechanikai mii. Ilyen rendszer a munkás testi erejét az eddigi méreteknél jóval nagyobb mértékig kihasználja és kellő korrekívumok nélkül a bérharcok által évtizedeken keresztül kiharcolt eredményeket egy csapással megsemmisíti. Hogy a munkások szó nélkül nem fogják beadni a derekukat és az embernek ez a mechanikai művé való fejlődése nem megy végbe lázongások nélkül, biztosra vehető. De hogy győzni fog, és hogy ennek megint csak a munkás fogja hasznát látni, mert ez a termelési mód meg fogja rövidíteni a munkaidőt, az is kétségtelen. A ma munkásaira ez persze nem nagy vigasztalás, de a fejlődés szempontjából éppen olyan jelentős, mint volt a rabszolgaság, mely a kóborló vadembert házi állattá szelídítette és munkára fogta. A haladás vér és könny árán ment végbe a múltban és fog végbemenni a jövőben. De volt szerepe a humanizmusnak is, mert e nélkül a társadalom – minden vér és arany dacára – szétrobbant volna. Ez a humanizmus ma legalább annyit követel, hogy a munkaerő fokozását az ellenértéket tevő bér emelése kövesse. És az, ami Ganzoknál nem történt meg, és így 3000 munkásnak az utcára dobása minden emberség megtagadása.

(Lánczi.)

Svédország szociálpolitikai törvényhozása a most befejezett országgyűlési ülészakban két nagyobb fontosságú törvényjavaslat megszavazásával nagy léptekben haladt előre. Az egyik javaslat Svédországban országos hivatalt állít fel szociális ügyek intézésére, mely önálló hatáskörű állami hatóság és közigazgatásilag a belügyminisztériumhoz tartozik. Négy osztálya van, melyek ügyköre a következő: I. osztály: a munkaadó és a munkaviszonyból folyó ügyek intézése (kollektív- és munkaszerződések, sztrájk és kizárások, választott bírósági ügyek, munkás- és munkaadószervezetek stb.); b) munkapiac, munkaviszonyok (munkaközvetítés, munkanélküliség, munkásbehozatal, stb.); c) egyéb szociális kérdések (alkoholkérdés, egyesületi ügyek, kivándorlás ügye, lakásügy, közélémezés, ügy, stb.); d) a hivatal személyes és gazdasági ügyei. II. osztály: munkásvédelem és iparfelügyelet (iparvédelmi törvényhozás, munkabér, otthoni munka, stb.). III. osztály: a) munkáspénztárak ügye; b) egyéb munkásbiztosítási kérdések, melyek a hivatal hatáskörébe utaltatnak; c) szegényügy. IV. osztály: a) munkásstatisztika (ipari, kereskedelmi, közlekedésügyi munkásviszonyok stb. statisztikája); b) mezőgazdasági munkásstatisztika; c) baleset- és betegpénztárak statisztikája; d) egyéb statisztika (élelmezési, háztartási, egyesületi, szövetségi, lakásügyi, alkohol, szegényügyi statisztika; e) a hivatal felvilágosítást és értesítést adó tevékenysége; f) hivatalos közlöny, szociális közlemények, szociális állapotok ismertetéseinek kiadása és ismertetése a bel- és külföldi törvényhozásnak, igazgatásnak és statisztikai közleményeknek. – Az egyes osztályok élén egy-egy osztályvezető, az egész hivatal élén pedig az elnök áll, kiket mind a kormány nevez ki. Ezenkívül minden osztálynak van néhány hivatásos, szakértő alkalmazottja és ügy munkás-, mint munkaadórészről egy-egy férfú a hivatal állandó rendelkezésére áll; minden osztálynak

van továbbá a maga u. n. szociális tanácsadója. A II-ik törvényjavaslat, melyet a most lezárult ülészak elfogadott, Svédország egész eddigi munkásvédelmi törvényhozását revízió alá veszi. A törvény 1913 januárban lép életbe és rendelkezései alól csak az otthoni munkások és a tengeri hajósok vannak kivéve. – 13 éven aluli lányok és 14 éven aluli fiúk alkalmazhatók; ipari munkában megtiltja; e koron felüliek is részletes egészségi bizonyítványt és iskolai bizonyítványt tartoznak felmutatni. A fiatalok munkások maximális napi munkaideje 6, 8, illetve 10 óra. Fiatalokú leányok és 16 éven alóli fiúk éjjeli munkára nem alkalmazhatók; fiatalokúak kötelező pihenési ideje legalább is napi 11 óra. – A nők munkájára és különösen a teherben levő és ágyas nők foglalkoztatására vonatkozó szabályok nem nagyon messze menők. Szülő nők lebetegedésük után hétig nem alkalmazhatók, hacsak orvosi bizonyítvánnyal nem igazolják, hogy a maguk és gyermekük egészségének veszélyeztetése nélkül munkába állhatnak. Nem sok a gyakorlati jelentőségük ama szabályoknak sem, melyek szerint teherben levő nők valószerű lebetegedésük előtt (orvos, vagy bába bizonyítványa alapján) két heti szabadságot, a gyermeküket maguk szoptató nők pedig megfelelő szabad időt igényelhetnek. A nők maximális munkaidejét a törvény nem szabja meg; az 1909. évi törvény, mely szerint a nők éjeli munkától eltiltatnak, természetesen fennmarad hatályában. – Az említett „szociális ügyek intézésére szolgáló hivatal” 10 iparfelügyelője között egy női iparfelügyelő is van.

Heinz Potthoff: A munkásjog problémái.

(Probleme des Arbeitsrechtes”. Diederich, Jena, 1912.) Végre egy összefoglaló munka, mely a modern munkásjog összes kérdéseit felöleli. Ha egyéb kiváltsága nem is lenne, akkor is meg volna az az elsőrendű érdeme, hogy a munkás jogi kérdéseknek és fogalmaknak első rendszeres kis lexikonja, melyben a gyakorlati és az elméleti ember, a laikus és a szakférfiú egyaránt megtalálja az egyes munkásjogi kérdésekre (szociális jog, szolgálati szerződés, munkásvédelem, munkásbiztosítás, munkásügyi törvényhozás, alkalmazotti jog, munkaközvetítés, kollektív szerződések, munkabérbiztosítás, gyermekmunka, női munka stb.) az összefoglaló (természetesen főleg a német viszonyokra vonatkozó) tájékoztatást. – Ámde Potthoff könyve nem csak lexicon. Anyaga önálló és új rendszerbe van foglalva és ebben a rendszerben rejlik legnagyobb jelentősége. Karl Flesch, a kölni városi tanácsnok, kinek Potthoff művét ajánlja, még csak azt a tantételt állította fel, hogy a munkaviszonyt a hatalmi viszony állapotából tiszta jogviszonnyá kell változtatni. Potthoff már megmutatja, milyen legyen egészében és részleteiben ez a jogviszony és a szociális jog alap gondolatán építi fel egész rendszerét. Magának a szociális jognak önálló meghatározását adja, mondván: „Szociális az élő ember jogát jelenti a föld minden javával és berendezéseivel szemben. Csak az a jog szociális, mely az ember, az állampolgár személyiségét magasabban értékeli, mint a dologi javakat, vagyoni érdekeket vagy bármiféle intézményt és ennek folytán az államnak azt a legfőbb célját szolgálja, hogy minél több egészséges, munkaképes, megelégedett polgára legyen.” A szociális jog eddigi meghatározásaitól teljesen eltérő körülírás, mely – hiszen, mely meghatározás lehet tökéletes? – ha a szociális jog fogalmának sok ismértét nélkülözi is, mindenesetre a legvilágosabban jelzi a szociális jog célját.

Potthoff rendszerének lényegét, az elavult római jogi fogalmak iránt érzett nagy elszennvét már korábbi kisebb írásaiból is ismertük és a szociális jog tanulmányozóinak rokonszenve fogadta szerző minden eddigi munkáját. Ez az összefoglaló műve azonban világos munkatársánál, minden részletkérdést felölelő nagy tudásánál, megteveszthetetlen élelátásánál és biztos

rendszerénél fogva még legjobb ismerőit is meglephette. A sok rokonszenves vonáshoz járul még a könyv kitűnő stílusa és pazar kiállítása, mely utóbbi mindenestre arra vall, hogy a német kiadó már jól tudja, mivel tartozik a munkásjog tudományának és mily jövő vár erre az új tudományos területre.

S z-s A-r.

Munkások iparfelügyelői megbízása. Az építőiparra vonatkozó törvényjavaslat az építkezéseknél előforduló balesetek elhárítása céljából ezt az új intézményt szándékszik életbeléptetni:

Az építőiparban a felügyelet mai hiányain, a javaslat min. indok szerint, nem lehet egyszerűen az állami iparfelügyelők létszámának szaporításával segíteni. Az építkezés igényipar, mely az évek csak bizonyos szakában végeztetik. Az építőipar termelési műveletében beálló ez állandó változásokon kívül időszakokként is nagy változások mutatkoznak az építkezések állagában. Kedvező időszakokban föllendül az építkezési kedv, tömegesen folynak az építkezések, hogy azután a kedvezőtlen viszonyok, külső körülmények hatása, a pénzpiac állása vagy épen építési válságok következtében a legnagyobb mértékben hanyatló konjunktúrának adjanak helyet.

Ha az állami iparfelügyelői személyzet létszáma a legkedvezőbb építési konjunktúrák mellett fölmerülő szükségletek szerint állapíthatnák meg, az állam igen nagy terheket vállalna magára, anélkül, hogy a személyzet munkaerejét állandóan és megfelelő módon értékesíthetné, s viszont, ha a kedvezőtlen építési viszonyok között felmerülő szükségletekhez képest szabatk meg az építési iparfelügyelők létszáma, ezek a kedvező építési időszakban előálló munkásvédelmi szükségleteket nem lesznek képesek kielégíteni.

Az építőipar üzemének ez időszaki és időszakos változásai önmagukban megadják az intenzív felügyelet miként való rendszeresítésének a helyes módját és ez az, hogy az állandó és csekélyebb létszámú iparfelügyelői személyzet mellett ideiglenes, szükség esetén szaporítható vagy apasztható felügyeleti közegekről is kell gondoskodni.

A törvényjavaslat 26. §-a a szakképzett építőipari munkások köréből kívánja ez ideiglenes felügyeleti közegeket venni, amennyiben felhatalmazza a kereskedelemügyi minisztert, hogy az építkezések ellenőrzésével megfelelő méltányos díjazás ellenében szakképzett építőipari munkásokat bizzon meg, mindig olyan számban, amilyen számban arra az építkezési viszonyok mindenkori állása mellett a munkásvédelmi feladatok hathatós ellátása céljából tényleg szükség van.

Ausztriában a munkásszakfelügyelet igénybevétele céljából 1909. évben a munkásosztályhoz tartozó két egyén szerződési alapon iparfelügyeleti segédközegekkül alkalmaztatott és ezek a bécsi első iparfelügyelői kerületbe osztattak be; feladatukká tétetvén épen az építőipar felügyeleténél való közreműködés és segédkezés.

A törvényjavaslat 26. §-a semmifélekép sem akar praeoccupálni abban a kérdésben, hogy az iparfelügyelet általános revíziója alkalmából munkások bevonassanak-e az iparfelügyeletbe és mennyiben. Ez a kérdés úgy vonatkozásban, mint az egyes iparágak speciális munkásvédelmi igényei és felügyeleti viszonyai szempontjából másutt, másirányú törvényelőkészítő munkálatok keretében lesz megfontolás tárgyává teendő.

A törvényjavaslat 26. §-a kizárólag az építőipar különleges viszonyait tartja szem előtt, midőn a munkásoknak az iparfelügyelet teendői körül segédközegként való alkalmazását lehetővé kívánja tenni és kizárólag az építőiparral szemben a munkásvédelem szempontjából fölmerülő követelményeken alapszik.

A sűrűn előforduló építkezési szerencsétlenségek és balesetek elkerülhetlenné teszik, hogy élet, egészség és testi épség megóvása céljából ebben az iparágban hathatós rendszabályok foganatosíttassanak. Az állam által alkalmazott egy építési ipar felügyelő nemcsak az egész ország területén, de macában a székesfővárosban sem képes az építkezéseket olyan állandó és beható felügyelet alatt tartani, hogy ennek a szakfelügyeletnek csak részben is eredménye lehessen a balesetelhárítás körül. A törvényjavaslat 26. §-a szerint a munkások az építőipari szakfelügyeletben csak segéderőként alkalmaztatnának, akiknek rendelkezési joguk nincs. A munkásfelügyeleti közegeket csak a helyszíni vizsgálat joga illetné meg, míg az intézkedési jog a kerületi iparfelügyelő hatáskörébe tartoznék; visszaélésektől, vagy a munkaadók fölösleges zaklatásától tehát a munkásfelügyeleti közegek alkalmazása révén egyáltalán nem lehet tartani. Az egyes esetekben mégis netalán előfordulható visszaélésekkel szemben pedig elegendő védelmet nyújt az a tény, hogy a munkásfelügyeleti közegek megbízása nem állandó és visszavonhatatlan, hanem csak időleges és visszavonható. A törvényjavaslat 26. §-ában foglalt intézkedés csupán felhatalmazást ad a kormánynak arra, hogy a felügyeleti személyzet ideiglenes munkásszakerőkkel kiegészítse és az ezzel kapcsolatos szervezeti szabályokat rendelettel megállapítsa.

Az építőiparra vonatkozó nagyfontosságú törvényjavaslat indokolásának a munkásvédelemre vonatkozó része némi rövidítéssel a következő: *Munkásvédelem.* Az építőipari munkásvédelemre vonatkozólag ma érvényben álló rendelkezések egyik hiánya, hogy azokban a munkaadónak az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének biztosítására vonatkozó köteleossége olyan általánosan, csupán egy elvi kijelentés alakjában van megállapítva, hogy az a törvény végrehajtásánál, az intézkedésre semmiféle közelebbi támpontot nem nyújt.

Ezen a hiányon kivan segíteni a törvényjavaslat 25. §-ának első bekezdése, mely nem az ipartörvény 114, és az 1893: XXVIII. törvencikk 1. §-ában foglalt elvi kijelentések megismétlésével, hanem közelebbről állapítja meg az építőiparost a munkásvédelem szempontjából terhelő kötelezettségeket és így a törvény hatályosabb gyakorlati alkalmazására közelebbi támpontokat ad. Ez a meghatározás is azonban még mindig általános természetű, miután a törvényben nem lehet mindazokat az óvórendszabályokat felsorolni, melyeket az építkezéseknél azok természete szerint a munkások életének, testi épségének és egészségének lehető megóvása érdekében alkalmazni kell. Ezért a 25. §. második bekezdése az építőipari munkásvédelem közelebbi szabályozására a kormányhatóságnak ad felhatalmazást és a kérdésnek rendelttel való szabályozását a kormány kötelességévé teszi, abból a reményből indulván ki, hogy a kormánynak módjában fog állani az, hogy az esetek és eredmények állandó figyelemmel kísérésével olyan óvórendszabályokat írjon elő, a melyek az építkezési szerencsétlenségek és balesetek hathatós és eredményes meggátlására alkalmasak lesznek. A ja-

vaslat ezt a *munkás ipar felügyelők* intézményével akarja elérni.

A nyers bőrökkel foglalkozó munkások védelmére kibocsátott szabályrendelettervezet főbb rendelkezései a következők: A rakodó munkások a fejet, nyakat és a vállakat teljesen takaró-sapkával, azonkívül a teljes testet befedő munkaruhával látandók el. A nyers bőrök elzárt helyiségekben tartandók, melyek faburkolattal és vízhatlan padlóval látandók el és nyegvédenként fertőtleníthetők. A munkások ruhái hetenként fertőtleníthetők; munka végeztével levetendők és a ruhaszekrénybe zárandók. „A nyers bőrök körül f i a t a l, 16 éven aluli munkások nem a l k a l m a z h a t ó k.” Munkaadó köteles ügyelni arra, hogy a munkás ruhával le nem fedett testrészen karcolás vagy más sérülés ne legyen. Ha egy munkásnak ily sérülése van, akkor olyan műhelyben, ahol nyers bőr van, dolgoznia nem szabad. Ha egy munkás munkaközben bármely bőrsérülést szenved, azonnal eltávolítandó a nyers bőrt tartalmazó helyiségekből, sebe kimosandó, fertőtleníthető és bekötendő/Nagyobb telepeken munkás-fürdő létesítendő. Minden nyers bőrrel foglalkozó munkás hetenként egyszer köteles meleg fürdőt venni és testét szappannal lemosni. Minden munkás munkaadó által kitüntetendő a lépfene-fertőzés veszélyére.

Magas hőmérsék elleni védekezés műhelyekben. A beállott nagy meleg teszi aktuálissá ezt a kérdést. Különösen üvegfedéllel bíró, felsővilágítású műhelyekben szenvednek sokat a munkások a behatoló napsugaraktól, melyeknek heve ellen a tető oltalmazó árnyékot nem nyújt. A védekezésnek egy régi módja, hogy az ablakok, tetőfedő üveglapok helyére faléc redőnyt tesznek, nem jó, mert a redőnyök egyrészt elsötétítik a helyiséget és a hőmérsék emelkedését sem akadályozzák, másrészt sok port fognak fel. Hogy az ablakokat mésztejjel kenik be, szintén nem bevált módja a hő elleni védekezésnek, mert a mésztej a hősugarakkal együtt a fénysugarakat is visszaveti. Az utóbbi tulajdonsága különösen borús időben kellemetlen, mert a műhelyt még jobban elsötétíti. Meg a mésztejet az üvegről minden kis eső lemossa. Ujabbán került forgalomba egy pép, mely egyesíti magában a két jó tulajdonságot, hogy a fényt a vele átkent üveglemez majdnem teljes intenzivitásában bocsátja át, míg a hősugarakat visszatartja annyira, hogy a helyiségben, melynek felső világító ablakai vele vannak átkenve, a külső levegőhöz képest 10-15°-al kisebb hőmérsék uralkodik. Esővíz nem mossa le. Tartós, több éven át nem kell a festést megújítani. N”.

Üldözik a szakszervezeteket. A Szakszervezeti Értesítő írja: A belügyminisztérium pandúrjai megint elemükben vannak, mivel a mostani kormány szívesen látja a szakszervezetek üldözését. Már el is kezdték jogtipró munkájukat. A sütőmunkások országos szervezete fel van függesztve. Az egyesületi helyiség hónapok óta zárva és lepecsételve van és most a belügyminisztériumban ennek a szervezetnek egyik csoportját, a nagykanizsai sütőmunkások szervezetét, az ottani munkáltatók denuncálására feloszlatták. A rendőrség a csoport vagyonát (bútorait és szép könyvtárát) elvitte és el fogja árverezni. A munkások verejtékes filléreiből szerzett ingóságokat potom áron kótyavetyélik el. Itt említjük meg, hogy a békéscsabai sütőmunkások megalakították az élelmezési munkások szövetségének a helyi csoportját, a főispán azonban a megalakulást nem vette tudomásul. A belügyminiszter a főispán jogtiprását jóváhagyta.

Tanoncnyúzás Magyarországon. A budapesti hatósági munkaközvetítő intézet igazgatója beszámol az intézet egy évi működéséről és többek közt a tanoncok közvetítéséről is tesz jelentést. A jelentésnek ez a része így szól:

„Az 1884. évi XVII. t.-c. 168. §-ának 6. pontja az iparhatósági biztosok köteletségévé teszi a tanonctartó műhelyek ellenőrzését, de ez a szakasz csak a papíron maradt rendelkezések számát szaporítja s a gyakorlatban a szó szoros értelmében ki vannak szolgáltatva az inasok az inastartók önkényének.

Akinek alkalmá nyílik mélyebben beletekinteni az inastartás ügyeibe, kénytelen megállapítani, hogy az inastartók jórésze egyáltalán semmibe se veszi a törvényes rendelkezéseket, melyek a jövő iparos-nemzedék testi és szellemi erejének fejlesztését és épségben tartását célozzák.

A szerződéskötést hónapok hosszára elhanyagolják, inasikat a tanonciskolától elvonják, vagy oda be sem íratják és a Kerületi Munkásbiztosító Pénztár kötelekibe sem jelentik be. Amellett éjnek idején és a törvényes munkaszünet napjain is dolgoztatják, vagy házi cselédül használják; durván, brutálisan bánnak velük, az elvállalt ellátási és ruházási kötelezettségeiket pedig a legnyomorúságosabban teljesítik és hogy az inasfiú ilyen módon való kihasználását a tanoncvizony egész tartamára biztosíthassák maguknak, rendszerint oly szerződést íratnak alá tapasztalatlan szülőkkel, mely 2-300 korona fizetésére kötelezi őket, ha elvonnék a fiaikat tőlük. Hogy ez továbbra meg ne történhessék, az intézet figyelmezteti a szülőket, hogy oly szerződést, melyben ilyen kikötés foglaltatik, ne írjanak alá, hanem küldjék vissza.

Ha a mesterek ma már tanonchiányról panaszkodnak, elsősorban az ilyen inastartók elszaporodásának tulajdoníthatják azt, mert ezek nagyon sok szülőt és gyermeket riasztanak el az ipari pálya választásától.

Egyébként a tanoncügy állapotát az jellemzi legjobban, hogy még az ipartestületek közül is kénytelen volt az intézet hármat feljelenteni az illetékes iparhatóságnak a törvényes rendelkezéseket sértő eljárásuk és gyakorlatuk miatt. A szerződésileg vállalt kötelezések elhanyagolása ellenben csupán szerződésbontó okot képez s emiatt a törvény 176. §-ának rendelkezése folytán az ipartestületekhez kell fordulni; de a testületek – néhány dicséretes kivétellel – rendszerint azonosítási szokták magukat a bepanaszolt inastartóval s így az ilyen mesterek ellen, ha már meg volt kötve a tanoncszerződés, megtorlás gyanánt csak az inasközvetítés megvonását lehetett alkalmazni.”

A műhelyekben való agitáció nem ok a rögtöni elbocsátására. „A segéd felmondás nélkül azonnal akkor bocsátandó el, ha az iparos bizalmával való visszaélés által az üzlet érdekeit veszélyezteti, már pedig az első bíróság ítéletében foglalt irányadó tényállás szerint felperes ilyen visszaélést nem követett el, amennyiben az a megállapított tény, hogy felperes munka közben, de anélkül, hogy munkáját abbanhagyta volna, munkástársát arra akarta rávenni, hogy a szövömmunkások szervezetébe belépjen, a munkaadó üzleti érdekeit veszélyeztető visszaélésnek nem tekinthető, mert a közhatalósági engedély és ellenőrzés mellett működő munkásszervezetbe való belépésre irányuló pusztán felhívás a törvényben körülírt visszaélés jellegét nélkülözi”. (A szegedi törvényszék ítélete.)

Kötelessége a papnak mindenben engedelmeskedni és ostyát sütni, mondja a közoktatásügyi miniszter egyik uradalmi iskolájának pályázata. – A tanító tehát legyen a pap szolgája, ami azt is jelenti, hogy a tudomány tartozik az egyház tételei előtt meghajolni. Ez igazi középkor, pedig a pályázat anno 1912-ben látott napvilágot. A középkorban, minden tudós előrebocsátotta művének előszavában, hogy könyve nem áll ellentétben az egyház tanításával. De ma más világot élünk, ma az egyházi írók tartják kötelességüknek könyvüknek előszavában bizonyítgatni, hogy könyvük nem áll ellentétben – a tudomány tanításával. De ha ez így van a tudomány köztársaságában, a természetes az lenne, hogy így legyen az államban is. A kultúra mai nivójának tehát inkább megfelelne, ha valamelyik lelkeszi állásra

kiírt pályázat így szólta: Kötelessége a tanítónak mindenben engedelmessé válni és jövedelmét vele megosztani.

Két kiló hús igazán nem sok ebédre 28 inasgyereknek, akik olyan étvágygyal esznek, mint a farkas és megerőltetés nélkül magukba hajigálnának egy kisebbfajta sült borjút. 2 kiló, annyi mint 200 deka, elosztva 28-cal, egy-egy erős növéstben lévő suhancra 7 deka hús jutott. Ettől bizony nem rontották el Fuchs úr tanoncai a gyomrukát, és a 8 fillér vacsora pénzből (ezt fejenként kapták, nem mind a 28-an!) sem csaptak valami nagy dárídót. Csak a kenyér ne lett volna mindig lakat alatt! De Fuchs úr államilag subvencionált üzemében a kenyeret lakat alatt tartotta. És mert a subvenció megadásának feltételei között nem szerepelt, hogy az inasokat disznóólban tartani nem szabad, hálószoza helyett disznóól jutott a szegény gyerekeknek. És mert a pofon is sűrűbben járt ki nekik, mint a kenyérkaréj, a 28 proletár gyerek megszökött. Nekik rosszabb sorsuk bizonyára nem lesz, de mit csináljon az a szegény sok százezer gyerek, aki műveletlen és durva kezekben tölti el legfogékonyabb éveit, és akiknek jó szó és oktatás helyett pofon és disznóól jár. Vájjon azzal a kulturális és szociális energia pazarlással, a jnyel ezen a téren folyik, mikor szándékszik a kereskedelemügyi miniszter ur foglalkozni?!

Az angol cselédbiztosítási törvény. Az angol munkásbiztosítási törvény, mely július 15-én lépett életbe, a házi cselédekre is kiterjed. A törvény úgy rendelkezik, hogy úgy a cselédek, mint a háziasszonyok heti 3 pennyt tartoznak fizetni bélyeglerovás útján, amelyhez az állam a maga részéről 2 pennyvel járul. Ugye ez az intézkedés egyik felet sem elégíti ki. A cselédek azt mondják, hogy gazdáik úgyis gondoskodnak róluk betegség esetén, a cseléd tartó háziasszonyok pedig magukra nézve tehernek tartják ezt az adót, s vonakodnak attól is, hogy ők hajtsák be cselédeiktől a betegsegélyző járulékokat, ami őket adó exekutorokká alázza le, amint hiszik. Kérdés, mit biztosít a törvény a házi cselédek számára. Biztosít mindenekelőtt ingyenes orvosi kezelést és gyógyszereket betegség esetén, további szükséghez képest szanatórium kezelését, ha példának okáért tüdőbajról van szó. Végül pedig 26 héten át heti 7 shilling 6 penny-ig terjedhető betegségi segélyt, s ezután heti 5 shillinget még folytatólag, amíg munkára képtelen. Mindezzel szemben a törvényes befizetés heti 3 penny. Sőt, ha a cseléd és a cseléd tartó úgy egyeznek meg, hogy előbbi betegségének első hat hete alatt gazdája házában maradjon, úgy a heti befizetés mindkettőjük részéről 6 penny helyett 4½ pennyre redukálható. Ha pedig a cseléd férjhez megy is, azzal nem veszti el a befizetések által szerzett jogait. Amennyiben tovább is szolgálatot vállal, fönmarad a betegségi ellátáshoz való igénye, ha pedig kilép a szolgálatból, úgy fizetheti tovább is a járulékokat, amely esetben meghatározott kedvezményekben részesül vagy pedig beszüntetheti fizetéseit, akkor még mindig joga van betegségi segélyhez bármikor is. Ha özvegyiségre jut vagy férje elúzi s újra szolgálatot kénytelen vállalni, éppen úgy fölveheti megint befizetéseit, mintha 16 éves volna 50 helyett. Ilyen körülmények között meglepőnek tetszhetik, hogy dacára a törvény humanus rendelkezéseinek, egyik fél sincs megalégedve és Anglia rövid időn belül általános cselédsztrájjal is kénytelen lesz számolni.

T.

Házasságkötés orvosi bizonyítvány alapján. A Münchener Neueste Nachrichten közlése szerint a chicagói Péter-Pál katedrális dékanátusa elhatározta, hogy csakis olyan párokat ad össze, akik orvosi bizonyítványt mutatnak fél egészséges voltukról és egy idő óta már érvényt is szerez elhatározásának. A dekanátus elhatározása heves támadásokat váltott ki az amerikai közvélemény részéről, amely azt hangoztatta, hogy nem az egyház a fajhygiéniával törődni. De Summer dékán megmaradt elhatározása mellett és épen az ellenkezőjét hirdeti, hogy t. i. az egyháznak

és az államnak kötelessége ilyen dolgokban az iniciatívát megragadni.

A német asszonyok perverzítése nagy gondot okoz a német gyarmatpolitikusoknak. Utóbbi időben egyre nagyobb méreteket ölt az asszonyok között a négerláz, ami nagyon árt a német tekintélynek, pedig erre óriási szükség van a gyarmatokban. Néger férfiak egyremásra kapják a szerelmes leveleket nem csupán romlott asszonyoktól, hanem fiatal német leányoktól is és ez a körülmény épen a legmegátalkodottabb fickók önértetét dagasztja veszedelmes mértékben. A „Nord und Süd”-ben legutóbb valaki azt ajánlotta, hogy minden ilyen kézre került levelet szóról-szóra, aláírással együtt közöljön le a gyarmatügyi hivatal a napilapokban. A nyilvános pellengér talán majd mégis elveszi a perverz hölgyecskék kedvét a négerimádattól. d.

Nyolcórás munkanapot a közmunkákban törvény fog biztosítani a munkásoknak az Északamerikai Egyesült-Államokban. A senatns már el is fogadta a javaslatot, amely szerint a kormány által kötött minden közszállítási szerződésben benne kell lennie a munkások részére nyolcórás munkanapot biztosító paragrafusnak. Soc. Praxis.

A gépfamegmunkálásra vonatkozó balesetvédelmi kiállítás van ezidőszerint a berlini szakszervezeti házban. A kéz csonkulásait feltűntető borzadályos fotográfiák ezrei között van elhelyezve a munkások követelése, amelyet „a gépek által megölt szaktársak hátramaradottjai és azok nevében támasztanak, akiknek ép tagjait a gépek összezúzták.” E követelmények, amelyek éppenséggel nem mondhatók teljesíthetetleneknek, a következők: A felügyelő és ellenőrző közegek szaporítása, hogy ismételt és alapos vizsgálatok az összes üzemekben lehetségesek legyenek. – Üzemellenőrök felállítása a gépmunkások köréből. A védőkészülékek alkalmazására vonatkozó szabályok kiterjesztése és a szabályok betartásának szigorúbb ellenőrzése. – Magas összegű és ismételt pénzbüntetése a szabályok ellenére dolgozó munkaadókkal szemben. – Előadások rendezése a munkásvédelem tárgyában és a védőkészülékek megismertetése a munkásokkal. – Munkások bevonása az iparfelügyelői vizsgálatokba és magába az iparfelügyeletbe. – Maximális 10 órás munkaidő törvényes biztosítása és ennek a törvény által megszabott időn belül 8 órára való leszállítása. – A női munka teljes eltiltása a gépmunkában, fűrészműveknél és famegmunkálótelepeken. – Eltiltása a 17 évesnél fiatalabb munkásoknak gépek mellett való foglalkoztatásának. – A felügyelő közegeknek rendőri hatáskörrel való felruházása. B.

Alkoholtilalmi törvény készül Oroszországban, ahol tudvalevőleg pálinka monopólium van. A birodalmi dumának külön alkohol-bizottsága működik és ez a bizottság messzemenő korlátozásokat akar törvényesen meghonosítani. Az általa készített törvénytervezet főbb alapelvei ezek volnának:

1. A kiskereskedésben a monopolpálinkát nem szabad $\frac{4}{10}$ literesnél kisebb mértékű edényben elárúsítani.

2. A szesz italokkal való kereskedés tekintetében tilalmi napok száma tetemesen emelendő és az elárúsítási órákat korlátozni kell.

3. A három évre szóló teljes alkoholelárúsítási tilalom kimondására illetékes a) a faluközösségek (amelyekben a starosták gyülekezete kiegészítendő az asszonyokkal és az anyákkal) b) a városi tanácsok.

4. A falusi közösségeken kívül fekvő italmérések engedélyük lejártával bezárandók.

5. Szeszes italokkal való privát kereskedés csak elsőrendű vendéglőknek van megengedve (amilyenek csak városokban vannak).

6. A vasúti és hajóállomásokon tilos a szeszes italok árusítása.

7. A csempészésre kiszabott büntetések felemelendők.

8. Aki csempészést följelent 15 rubel jutalmat kap.

9. A hivatalos jegyzőkönyvek bizonyítékot képeznek, ha tartalmuk nincsen megcáfolva.

10. Csempészetet elnéző hivatalnokok különösen erős büntetéssel sújtandók.

11. Az állami monopol-kimérőben senkinek se szabad napjában egy üvegnél többet eladni, az üvegen rajta van a dátum és az elárusítóhely pecsétje.

A tervezet ellen a pénzügyi bizottság állást foglalt. A kormány is kifogásolta a 3. a), 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11. pontokat. A bizottsági tanácskozásokon azonban elfogadták a tervezetet. A döntés azonban sokáig nem történhetett meg, a harmadik olvasásban, mert az az értesülés, hogy a bizottság javaslata ügyse mehet keresztül és hogy a kormány is komolyabban lépne föl, ha döntésre kerülne a dolog, a bizottság legtöbb tagját arra bírta, hogy nem jelentek meg az ülésen. Ennek dacára a közvélemény oly erős volt a bizottság javaslata mellett, hogy több hónapi huzavona után – bár sok letompítással – harmadik olvasásban is átmert és most már remény van annak törvényerőre emelkedéséhez.

A magán- és a szociálisbiztosítás határainak kérdése foglalkoztatta a „Deutsche Verein für Versicherungswirtschaft” c. egyletet. Prof. Manes gazdaság nemzetközi anyagon mutatta be, hogyan toldottak el ezek a határok, hogy a szociális biztosítás a munkásbiztosításból mindinkább a középosztály biztosítása is lett, de a szociális biztosításnak az 5000 márkán felüli jövedelmű egyénekre való kiterjesztése közgazdaságilag már nem lenne helyes. Bielefeldt titkos tanácsos (Lübeck) kifejtette, hogy lehetne az önkéntes magánbiztosító egyesületeket a szociális biztosítás kiegészítő alkatrészeivé tenni, amint az Belgiumban már sikerrel meg is történt. Dr. Zacher (Berlin) szerint a magánbiztosító társaságoknak jobban kell alkalmazkodniuk a széles néprétegek szükségleteihez, és ezt esetleg állami támogatással lehetne elérni.

A Magyar Városok Statisztikai Évkönyve. A Magyar Városok Országos Kongresszusa tudvalevőleg 1909-ben elhatározta egy a városokra vonatkozó statisztikai évkönyvnek a kiadását és ennek szerkesztésével Thirring Gusztáv dr.-t, a székesfőváros statisztikai hivatalának igazgatóját bízta meg, aki derekasan teljesítette a reá ruházott feladatot. A majdnem 700 oldalas évkönyv, amely a napokban hagyta el a sajtót, valódi tárháza mindazoknak, amelyek a 138 törvényhatósági és rendezett tanácsú városban lakó, az ország lakosságának egy ötödét kitevő népességre vonatkoznak és amelyeket tizenhét fejezetben részletez a szerző. Ezek 1. Meteorológiai viszonyok. 2. Területi viszonyok. 3. Épületek és lakások. 4. Álló népesség. 5. Népmozgalom. 6. Közegészségügy. 7. Mezőgazdaság és közlekedés. 8. Ipar, kereskedelem. 9. Közlekedésügy. 10. Hitelviszonyok. 11. Építkezések és közmunkák. 12. Rendészet és tűzoltás. 13. Katonai ügyek. 14. Közművelődés. 15. Szegényügy és közjótékonyosság. 16. Adóügy és házbérvédelem. 17. Községi háztartás és vagyon. 18. Közigazgatás. A könyv élén ezen kívül még a 138 város monográfiáját és tisztviselő-jegyzékét is adja a szerző. A becses munkára többszörösen lesz alkalmunk még visszatérni, ezúttal csak néhány, futtában megpillantott adatot óhajtunk kiemelni. A törvénytelen születések legnagyobb arányszáma 31.5%

(Rimaszombat), legkisebb 3.1‰ Magyarokanizsa. Általában az alföldi magyar városokban aránylag kicsiny a törvénytelen születések arányszáma. Nem lehet azonban ezt a dicséretet magadni nekünk a gyermekhalandóság tekintetében, mert e részben a legelmaradottak, királyhagóntuli városoknak is mögötte maradnak. Szinte hajmeresztő, hogy Szabadkán 100 évesülöttre 42.6 hét éven aluli halott esik, sőt Gyöngyösön 45.9! Az összes elhaltak orvosi kezelésben részesültek Szokolcán és e tekintetben Szokolca unikum. Egy egész világ választja el tőle Kolozsvárosát, ahol 4138 lakos mellett egy orvos van és az elhaltaknak csupán 39.2%-a részesült orvosi kezelésben. Köztisztaság tekintetében is sok kívánni valót hagynak fenn városaink. Budapest ugyan évi két millió koronát költ utcatisztításra és öntözésre, de kevés város követi a példáját. A 30 ezer lakossal bíró Jászberény évi költségét pl. 340 koronával terheli meg ez a tétel, Kolozsváros pedig egy fillért sem áldoz ilyen célokra. A társadalmi élet se mondható városiasnak városainkban, szinte kivétel az olyan város, ahol tudományos, irodalmi, közművelődési, művészeti egyesület volna: egy-egy primitív olvasókör, no meg temetkezési egyesület, tűzoltó-egylet és ilyenek valósítják meg az igazi városi embert annyira jellemző szociális hajlandóságot. A főoka e jelenségeknek persze az, hogy a lakosság száma vagy a közigazgatás formája még nem tesz egy helyet városossá. A város jellegét a lakosság minemisége adja meg. És nem igen lehet ott városi allűröket követelni, ahol 138 város közül a legtöbben 20 munkást foglalkoztató vállalat sincsen, az olyan vállalat pedig, amely ötvennél több munkást foglalkoztatna, a legnagyobb ritkaság. K.

Új nemzetközi világkép. A brüsszeli Union des Associations Internationales, melynek eddig már két nevezetes évi kiadványát ismertük („Actes du Congrès Mondial”) most egy 120-150 oldalas havi folyóirat kiadását is megkezdte. A folyóirat címe: La vie Internationale és alcíméből kitűnőleg „a nemzetközi eszmék, tények és szervezetek havi szemléje.” A pazar kiállítású első füzet tartalma: H. La Fontaine et P. Otlet: A nemzetközi élet és szervezése; B. B. Haldane: Nagy-Britannia és Németország; L. Lange: Együttműködés a nemzetközi békemozgalomban. Szemlék, jegyzetek. Az egyesületet, amely működésének ismertetésére kért fel bennünket, figyelemmel fogjuk kísérni és tevékenységéről és kiadványáról be fogunk számolni.

Az angol szindikalizmus új jelenség, mely különösen a legutóbbi törvényhozási „sikerek” folytán került az angol szakszervezeti mozgalomban felszínre. Igen sok szakszervezet álláspontja az, hogy a parlamenti munkáspárt működéséhez fűzött remények nem váltak be, a radikális Asquith-kormány radikalizmusa hipokrizis és csupán a szakszervezeteknek politikai célokra való megnyerését célozza. Ennek folytán nagyban terjed a vélemény, hogy a szakszervezeteknek teljesen a gazdasági harc álláspontjára kell helyezkedniök, a parlamenttől teljesen távol kell maradniök és minden törvényhozási „segítség” nélkül, a direkt akcióval kell a termelési rend szociális állásának harcát megvívniök. Eme állásfoglalás következménye a szakszervezetek erős összpontosítására irányuló minden törekvés, mely a trade-unionokban különösen legújabbán észlelhető. A kérdéstről egyébként két igen érdekes cikk jelent meg: az egyik Gr. Wils h i r e cikke a „British Socialist” májusi számában az angol szindikalizmus mellett és T. J. F i s h e r cikke a „Socialist Review” májusi számában az angol szindikalizmus ellen. Sz.

Kultúrsumj. A fővárosi könyvtár értesítője szerint a könyvtárt 1911-ben egy fővárosi bizottság használta. A főváros a könyvtárra ugyanez évben 96.360 koronát költött.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegélyező és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Munkásbiztosítás és iparfelügyelet. Az ipar felügyelők évi jelentéseit a szaklapok ma már nagyobb részletességgel ismertetik ugyan, mégis a munkásvédelem érdekében igen kívánatos, hogy a kereskedelemügyi miniszter úr kiadásában megjelent értékes munkát a munkásvédelemben és balesetelhárításban kötelességszerűleg közreműködő **k e r ü l o t i m u n k á s b i z t o s í t ó p é n z t á r a k n a k r e n d e l k e z é s r e b o c s á t t a s s é k.** E tárgyban az aradi pénztár az alábbi fölterjesztést intézte az országos munkásbetegélyező és balesetbiztosító pénztárhoz:

Az ipar felügyelők évi jelentésében foglalt rendkívül tanulságos adatoknak megismerése érdekében kérjük az országos pénztárt, méltóztassék a kereskedelemügyi m. kir. miniszter úrhoz oly értelmű sürgős fölterjesztést intézni hogy az évi jelentés egy-egy példánya közvetlenül vagy az országos pénztár útján minden kerületi munkásbiztosító pénztárnak megküldessék.

E fölterjesztésünk bővebb megokolást nem igényel. A baleseti kártalanításra, a balesetvizsgálaton való részvételre, a baleset elhárítási és védelmi munkálatokban közreműködésre hivatott pénztáraknak, de magának az iparfelügyeletnek is érdeke, hogy a jelentéseknek nagy értékű adatai a pénztárak, illetve ezeknek közegei által tanulmányoztassanak, az azokban foglalt becses útmutatásoknak alkalomadtán való érvényesülését elősegíthessék és általában tudomást vegyenek azokról az intézkedésekről és munkásvédelmi berendezésekről, amelyek a gyár-ipar különböző válfajaiban szükségeseknek vagy előnyösekknek mutatkoznak.

Megjegyezzük, hogy pénztárunk már két évvel ezelőtől közvetlenül kérte a miniszter úrtól az évi jelentésnek megküldését, de akkor azzal, hogy csak korlátolt számban nyomtatott, a pénztár kérésének teljesítését megtagadta. Főlöleges hangsúlyoznunk, hogy mintegy száz példánynak többletköltségével fölérnek azok az előnyök, amelyekkel a jelentésnek a pénztárak részéről való ismerete a munkásvédelem szempontjából jár.

Remélhető, hogy a miniszter nem fog elzárkózni a jogos kérés teljesítése elől.

Baleseti óvórendszabályok és alkoholfogyasztás. A német birodalmi munkásbiztosítási hivatal állandóan súlyt helyez arra, hogy a Berufsgenossenschaften az ő jóváhagyása alá eső baleseti óvórendszabályaiába az alkoholélvezet elleni intézkedések vétessenek fel, hol pedig maga a Berufsgenossenschaft vett fel ilyen intézkedéseket, ott ezek lehető széles körben állapíttassanak meg. Ennek a törekvésnek eredménye volt, hogy 1911-ben 8 ilyen balesetelhárítási szabályzatba vétetett fel megfelelő rendelkezés az alkoholfogyasztás ellen.

A keresetképtelenség fogalmát az állami munkásbiztosítási hivatal 1910. P. 352. sz. ítéletében igen figyelemre méltó módon a következőleg taglalja: „A felsőbíróság abban a meggyőződésben volt, hogy a balesetbiztosítástól eltérőleg, a betegségi biztosítás szempontjából *keresetképtelen az a biztosított beteg, aki rendes kereseti foglalkozását folytatni betegsége következtében képtelen.* Ebben a biztosításjogi értelemben

tehát az ilyen beteg keresetképtelen még abban az esetben is, ha általában gazdaságilag értékesíthető egyéb munka kifejtésére betegsége dacára is képes. Ez a jogi fölfogás abban leli indokát, hogy a betegségi biztosítás a betegséget csak átmeneti, múló jellegű eseményként vonja veszélyviselés! (rizikó) körébe, amennyiben bizonyos meghatározott időn túl a betegség gazdasági hátrányainak kárpótlását nem viseli. Ebből pedig következik, hogy viszont a betegségi biztosítási biztosító intézmény átmeneti jellegű szolgáltatásai ellenében nem követelheti azt, hogy a biztosított az ő rizikóját csökkentse azáltal, hogy rendes kereseti foglalkozását elhagyva, oly foglalkozást keressen, amelynek ellátására beteg állapota dacára is képes. Ugyanez alá a megítélés alá esik az a beteg, aki kereseti foglalkozásának egyes teendőit el tudja ugyan látni, de az annak lényegéhez tartozó összes munkákat és műveletet nem folytathatja. A betegségi biztosítás ugyanis részleges keresetképtelenséget nem ismer, és így egészben keresetképtelennékként veszi számításba mindazokat, akik kereseti foglalkozásukat ennek lényegi mivoltának teljességében nem folytathatják. *Főnforog tehát a keresetképtelenség akkor is, ha a beteg a rendes foglalkozásával járó teendők egy részét elláthatja ugyan, de annak lényeges mozzanatait összességükben végezni nem tudja.* Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez a keresetképtelenség nem terjeszthető ki annyira, hogy magában foglalja azokat az eseteket is, amidőn a biztosított rendes foglalkozásának valamely, aránylag csekély jelentőségű és mellőzhető vagy nagyobb nehézség nélkül másként is elvégezhető ténykedését ugyan nem képes, összes lényegesebb föladatait azonban képes teljesíteni.”

A borossebesi ker. pénztár feloszlása. Az 1907. évi XIX. t.-c. életbeléptetése óta első ízben történt, hogy kerületi munkásbiztosító pénztár közgyűlése a törvény 136. §-a a) pontja alapján elhatározta a pénztár föloszlatását. A borossebesi pénztár közgyűlési kiküldöttei hozták meg 1912 július 14-én a radikális határozatot, amelyben azt is kérték, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal intézkedése során a pénztár kötelezett tagjainak az aradi pénztárba való belépése iránt rendelkezék.

A föloszlatás elhatározása – amint az másképp el sem képzelhető – hosszú csatározásoknak volt eredménye. Maga Borossebes, Aradmegyének nem jelentékeny községe, amelynek sem gyár-, sem kézi-ipara, sem pedig kereskedelme nincsen. – A pénztár átszervezése idején a vármegyének többi, a pénztár kerületébe tartozó nagyközségei, amelyeknek mindenike tekintélyesebb számú munkaadókkal és alkalmazottakkal dicsekedhetik, olyképen alakították meg az önkormányzati szerveket, hogy az elnökség tagjain kívül más borossebesi munkaadót vagy biztosítottat nem választottak. Mivel az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjainak felét nem választották a pénztár székhelyén lakó pénztári tagok közül, az állami hivatal az 1910. évi közgyűlési választásokat megsemmisítette, mire a közgyűlés 1911-ben – sőt 1912. július 14-én is – újból akként választotta meg az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjait, hogy a Borossebesen lakó tagok nem teszik ki e szervek felerészét. Ez év április havában az állami hivatal kiküldötte, H e r c z e g Ferenc dr. miniszteri osztanácsos-bíró a helyszínen az önkormányzati szervek alapszabályszerű alakítása ügyében tárgyalásokat folytatván a közgyűlést vezető pénztári tagokkal, ezek kijelentették, hogy azért nem választanak több borossebesi munkaadót és biztosított

tat, mert a tisztséggel való felruházás bizalom kérdése és ők csak azért, mert valaki történetesen Borossebesen egy-két inast foglalkoztató iparosmester, még nem tartják hivatottnak egy munkásbiztosító pénztár vezetésére. Ekkor kifejezést adtak abbéli kívánságuknak, hogy az állami hivatal helyezze át a pénztár székhelyét a kerületben levő valamelyik nagyobb községbe, amelynek munkaadói és biztosítottjai köréből akadálytalanul megalakíthatók az önkormányzati szervek.

Amikor a pénztár igazgatósága az évi rendes közgyűlésnek teendő javaslatokat tárgyalta, az igazgatóság azért, mert székhely áthelyezésről a törvény nem intézkedik, oly indítványt fogadott el, mely szerint a közgyűlés elhatározza a pénztár fölösztatását és megkéri az állami hivatalt, hogy a pénztár tagjainak az aradi pénztárba való belépése iránt intézkedjék. A július 14-én tartott közgyűlésen az igazgatóság javaslatát Nagy Sándor pankotai géplakos, az aradi kereskedelmi és iparkamara kultagja okolta meg. Beszédében előadta, hogy Arad a borossebesi pénztár területének legnagyobb részéről könnyebben elérhető, mint Borossebes, hogy a pénztárnál az orvosi költségek a jövedelem 26%-át, a kezelési költségek a 28%-ot meghaladják és ennek dacára a szakorvosokat nélkülöző orvosi szolgálat és az ügyvitel nem kielégítő, továbbá a pénztár tagonkénti járulék jövedelme kb. 18 korona, míg az aradié 26 korona, ami a biztosítottaknak megfelelőbb segélyezést teszi lehetővé. Ezek a körülmények, valamint az a tény, hogy a Borossebesen lakó munkaadók és biztosítottak köréből az önkormányzati szervek meg nem alakíthatók, indokoltá teszik a pénztár fölösztatásának elhatározását. Az igazgatóság javaslata ellen Steiner Samu borossebesi kereskedő szólalt föl, aki kifejtette, hogy a borossebesi pénztár a deficitnek néhány száz koronára való apasztásával igazolta életképességét. Nagy Sándor válasza után a közgyűlés titkos szavazás útján 59 szavazattal 20 ellen elfogadta az igazgatóságnak a fölösztatást kimondó javaslatát. A határozat ellen Kassovitz Fülöp borossebesi kereskedő felebbezést jelentett be.

A tengerészek betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló törvényt Ausztriában a képviselőház július 4-én elfogadta. A törvény valószínűleg még az ősszel tető alá kerül s még az idén életbe fog lépni. Nálunk a tengerészek biztosításáról a kereskedelemügyi minisztérium által készített törvénytervezet, melyet lapunk 1911. évi 14. számában ismertettünk, még az érdekelt testületek véleményezése alatt áll, s annak a közel jövőben való betérjesztéséről még nincsen szó.

A kerületi és vállalati pénztárak évi jelentéseinek átlapozásánál a legnagyobb eltéréseket tapasztaljuk a jelentések megszerkesztésének módja s az adatok összeállítása tekintetében. Egyes évi jelentések pusztán a zárszámadás és költségvetés előterjesztésére szorítkoznak, mások igen bő szöveggel kísérik a zárszámadás adatait, sőt egyesek a jelentésben nem csupán az illető helyi szerv ügyeiről referálnak, hanem az Országos Pénztár ügyeinek intézésénél követendő postulatumokat is állítanak fel. A statisztikai adatok tekintetében is a legnagyobb eltéréseket tapasztaljuk. Egyes pénztárak hozzák az előfordult megbetegedéseknek foglalkozás stb. szerinti megoszlását is, más pénztárak azonban még a tag- és betegforgalmi adatokat sem közlik, ellenben pontosan referálnak minden el-

halt tagról, ki temetkezési segílyt kapott és pontosan megemlékeznek minden sérvkötőről és mankóról, amely kiadatott. Általában kifogásolnunk kell (a Budapesti ker. pénztár kivételével) az összes jelentések statisztikai adatsoportosításában azt, hogy nem adják meg rendszeresen még azt sem, mennyi esik egy-egy tagra a bevételekből, mennyi a kiadásokból, s mennyi esik egy-egy tagra a különböző kiadási csoportokból (orvos, gyógyszer, táppénz, kezelési, tisztviselői stb. kiadás), s mily változást mutat a bevételek és kiadások ezen fejenkénti hányada az utolsó években; nem adják meg tabellákban azt sem, hogy a kiadások egyes ágai (orvos, gyógyszer, kezelés stb.) hány százalékát veszik igénybe a járulékbévetelnek, s miként alakultak ezen százalékszámok az utolsó években. *Bizonyos egységeségnek a kerületi és vállalati pénztárak évi jelentéseibe való bevitel elkerülhetetlennek mutatkozik. Szükségét érezzük annak, hogy legalább a minimum, aminek minden helyi szerv évi jelentésében benne kell lennie, egységesen megállapíttassék.*

Bár a pénztári statisztikát az Országos Pénztár évenként feldolgozza s minden egyes helyi szerve vonatkozólag évi jelentésében az adatokat külön csoportosítja, mégis igen fontosnak tartjuk, hogy a fent emiített statisztikai adatok a bevételek és kiadások fejenkénti megoszlásáról és a kiadásoknak a járulékbévetelhez viszonyított százalékos megoszlásáról, s, ezen adatok több évre visszamenő összehasonlítása, ne csak az Országos Pénztár évi jelentésében hozassanak nyilvánosságra, hanem a helyi szervek évi jelentésére nézve megállapítandó minimumba is belefoglaltassanak, mert ezen adatok a legalkalmasabbak arra, hogy a pénztár igazgatóságának és közgyűlésének képet adjanak a pénztár viszonyairól és a pénztár fejlődésében mutatkozó tendenciákról. A helyi autonóm szervek pedig csakis a helyi évi jelentésből ismerik meg ezeket az adatokat, — az Országos Pénztár évi jelentésében azokat meg nem keresik, onnan azokról tudomást nem szereznek. De sajnos, maguk a tisztviselők sem fordítanak gondot ezen adatok megismerésére. E tekintetben egyszerre megváltoznék a helyzet, ha magának a helyi szervek évi jelentésében is elő lennének adandók ezen adatok.

Értesülésünk szerint az Országos Pénztár a helyi szervek évi jelentései minimális tartalmának egységes elvek szerinti megszerkesztése érdekében már a közel jövőben szándékozik intézkedni.

A községi alkalmazottak biztosítási kötelezettsége tárgyában a kereskedelemügyi miniszter 13,569/912. sz. a. ügy nyilatkozott, hogy az 1907 : XIX. t.-c. alapján csupán a hivatásszerű községi alkalmazottak esnek biztosítási kötelezettség alá, míg azok, akik más irányú önálló kereseti foglalkozásmellett a község részére csak mellék foglalkozásként teljesítenek szolgálatot, biztosítási kötelezettség alá nem esnek. — A miniszter ezen álláspontja szerint is biztosításra kötelezettek községi alkalmazotti minőségükben azok, kik főfoglalkozásként teljesítik a községi szolgálatot úgyszintén azok, kik a községnél mellékfoglalkozásként vannak ugyan alkalmazva, de főfoglalkozásuk is biztosítási kötelezettség alá esik.

Személyi változás az Országos pénztár igazgatóságában, felügyelőbizottságában és orvosi tanácsában. Az Országos pénztár munkaadó igazgatósági tagjai közül *Dworák Károlynak*, a pozsonyi kerületi munkásbiztosító pénztár elnökének, közgyűlési kiküldötti minősége megszűnván, helyére a kereskedelmi

csoportba tartozó igazgatósági póttagok közül legtöbb szavazattal rendelkező *Ferenczi Gyulát* (Kolozsvár, bankigazgató) hívta be az Országos Pénztár elnöksége. – Megszűnt továbbá *Pál János* felügyelő-bizottsági tagsága, a megüresedett helyet *Madaras Istvánnal* töltötték be. – Az állandó orvosi tanácsnak az Országos Pénztár igazgatóságába kiküldött tagjai közül *Dr. Axmann Béla* a kiküldötti tisztségéről lemondott, s így helyette *Dr. Sági Lajos* fog az Országos Pénztár igazgatósági ülésein megjelenni.

Vitás kérdések az autonóm szervek megalakítása körül. Egyik kerületi pénztár igazgatósági tagjai sorában az alkalmazottak csoportjában helyt foglalt egy olyan biztosított, ki két foglalkozásban volt bejelentve: kőműves munkás volt s egyúttal egy hírlapvállalatnál is alkalmazva volt. A két foglalkozásban keresete együttvéve meghaladta a napi 8 koronát. Az állami munkásbiztosító hivatala miatt az illetőnek igazgatósági tagságát megsemmisítette. Véleményünk szerint az illető joggal megmaradt volna igazgatósági tagnak, mert mint kőműves munkás baleset esetére is biztosítva volt, s ezen a címen az önkormányzati szervezetben való részvételre jogosult. Természetes, hogy ha valaki két balesetbiztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban van is alkalmazva, amelyekben együttvéve napi 8 koronánál többet keres is, akkor is megvannak az önkormányzatban való részvételre való jogai, mert a T. 3. §-a szerint 8 korona erejéig biztosított tag marad. A kerületi pénztáraknál csak baleset esetére biztosított alkalmazottak általában aktív és passzív választási jogosultsággal bírnak. Ez alól csak azon személyek képeznek kivételt, kik valamely vállalat vagy magán-egyesületi pénztárnál betegség esetére biztosítva vannak, mivel ezek a T. 120. §. 1. bek. értelmében akkor sem tagjai a kerületi pénztárnak, ha annál baleset esetére biztosítva vannak is.

Vitássá vált több esetben az a kérdés is, vajjon a biztosított tagoknak az ipari, gyári vagy kereskedelmi csoportba való besorozása mindenkor a munkaadó vagy pedig a biztosított foglalkozása alapján kell, hogy történjék. Például ha valamely kőműves először egy építési vállalkozónál dolgozik s ezen minőségben, mint ipari csoportbeli választatik meg közgyűlési kiküldötnök és igazgatósági tagnak, utóbb azonban egy kórház alkalmazza tatarozási munkákra, majd később egy nagy gyárnak lesz kőművese, a kórházi alkalmazása idején kereskedelmi, a gyári alkalmazása idején gyári csoportbeli lesz-e, vagy pedig mindaddig míg kőműves munkát végez, ipari csoportbeli marad-e. Véleményünk szerint az alkalmazottnál csakis az általa végzett munka természete, annak nemzetgazdasági fogalmi hovatartozása az irányadó a csoportbeosztásnál és nem az, hogy a munka milyen foglalkozású munkaadó üzemében végeztetik.

Érdekes az a gyakorlatban felmerült kérdés is, vajjon az a munkaadó közgyűlési kiküldött, illetve igazgatósági tag, kinek alkalmazottai kilépnek, s így megszűnik munkaadó, illetve a T. 120. §. 2. bek. szerint pénztár tagja lenni, fent a t h a t j a e i g a z g a t ó s á g i t a g s á g á t o l y k é p e n , h o g y e g y t á r s a s c é g v a g y j o g i s z e m é l y m e g b í z z a ő t m u n k a a d ó i j o g i g y a k o r l á s á v a l . Véleményünk szerint az esetben, ha a közgyűlési kiküldött választáskor bízta már meg az illető társas cég vagy jogi sze-

mély a szóban forgó személy pénztári képviselőnek, úgy ő nemcsak mint egyéni munkaadó, hanem mint ezen jogi személy meghatalmazásával jogosított munkaadóképviselő is választott meg az önkormányzati szerekbe, s így addig még a megbízást adó jogi személy munkaadói minősége fennáll, a megbízott is jogosult tagja az önkormányzati szervezetnek. Ellenben akkor, ha a közgyűlési kiküldött választáskor, a kérdéses jogi személy mást bízott meg munkaadói jogai gyakorlásával, s csak később bízta meg a munkaadói minőségét elvesztett igazgatósági tagot, úgy újabb kiküldött választás előtt nem adhat a képviselőre olyan hatálylyal megbízást, a mely a munkaadói jogokat megadná az azokat alkalmazottak hiányában elvesztett igazgatósági tagnak. A jogi személyek a munkaadói jogosultságuk gyakorlásával másokat csak akkor bízhatnak meg, midőn jogok a te gy á l t a l á n g y a k o r l a t n a k . A közgyűlési kiküldött választás után a munkaadói jogi személyeknek, mint ilyeneknek semmiféle pénztári önkormányzati részvételi joguk nincsen, ilyen újból csak az újabb kiküldött választáskor illeti meg őket, s így egy nem létező jog gyakorlásával a két választás között senkit meg nem bízhatnak oly képen, hogy a meghízott munkaadónak legyen tekinthető. A mint a kiküldött választáskor megbízott képviselőjüktől, kit esetleg a közgyűlésbe a munkaadók beválasztottak, a munkaadói jogosultságot utóbb meg nem vonhatják, úgy az utóbb másnak meg sem adhatják, s ha egy ilyen okiratot kiállítanak, úgy ez az illető jogi személy és a megbízott közötti belső ügylet, melynek a pénztár szempontjából mi jelentősége sincs.

Orvosok vasárnapi munkaszünete. Berlinben az orvosok egyesületei társadalmi utón meg akarják valósítani az orvosok vasárnapi munkaszünetét olyképen, hogy a várost körzetekbe osztják be és vasárnap déli 12 órától éjjel 12 óráig minden vasárnap más-más, az illető közelben lakó orvos tartana inspekciót s köteles volna minden, az illető körzetben lakó orvost, ki az intézményben részt vesz, látogatásoknál és consiliumoknál az illetőnek kívánságára helyettesíteni. A tervezett vasárnapi munkaszünet mozgalmának vezetői lipcsei példákra hivatkoznak, hol a fenti elvnek megfelelően a munkaszünet már meg van valósítva, s a rendőrség gyógyszerárak és újságok teszik közhírré, hogy az egyes vasárnapokon melyik orvos teljesíti a soros szolgálatot. Berlinben azonban a kérdés megoldásánál speciális problémaként lép fel a pénztárorvosi szolgálat megfelelő vasárnapi szervezése, amely Lipcsében külön megoldást nem igényelt, mert ott az összes pénztáraknál a szabad orvosválasztás lévén keresztülvive, a pénztári praxisban ugyanaz az elv nyert alkalmazást a vasárnapi munkaszünet szervezésénél, mint a magánpraxisban. Berlinben azonban, hol az új birodalmi biztosítási törvény életbelépte után a felnőtt kereső lakosság $\frac{2}{3}$ -a biztosítva lesz s hol a pénztáraknál különböző pénztárorvosi rendszerek vannak érvényben, még beható tanácskozások folynak abban az irányban, hogy lehetővé tétessék a pénztárak sérelme nélkül az orvosok részére a déli 12 órától kezdődő vasárnapi munkaszünet.

Munkásbalesetbiztosítás Peruban. 1911-ben Peruban egy munkásbalesetbiztosítási törvény lépett életbe, mely a szavatossági rendszernek és a biztosításnak kombinációján épült fel. A biztosításra kötelezett iparágak munkaadói kártérítéssel

tartoznak összes alkalmazottainknak – 120 font erejéig (2880 koronát) az előfordult balesetekért. Kötelesek nekik gyógykezelést és járadékot adni, és pedig, teljes állandó munkaképtelenség esetén a teljes munkabér 33 százalékát, nem teljes, állandó munkaképtelenség esetén $\frac{1}{3}$ -át a baleset előtt tényleg megkezesett és azon munkabér közötti különbözethez, amelyet a sérült a baleset után meg tud keresni. Halálos baleset esetén a feleség a teljes munkabér 11%-át kapja járadék gyanánt, a gyermekek együtt 22%-ot, teljesen árvák 33%-ot, lemenő ágbeli egyéb rokonok 15-30 %-ot. *Óvókészülékek hiánya esetén a járadék 50%-al emelkedik, a munkaadó vétkessége esetén pedig a járadék a teljes munkabér 100%-ára felemelhető.* Az alkalmazottnak a munkaadó elleni igénye tárgyában a rendes bíróságok ítéleznek. A munkaadók ezen törvényből folyó szavatosságuk esetére magánbiztosító intézeteknél vagy pedig az állam által felállított biztosító intézetnél biztosíthatják magukat.

A vándorkiállítások az alkoholizmus ellen, amelyeket a „Deutsche Verein gegen den Missbrauch geistiger Getränke” rendez, írja a „Sociale Praxis” mindinkább példászerű intézménynek bizonyulnak abból a szempontból, miként kell a tudományos kutatás eredményeit egyszerű és világos formában a széles néprétegek tudomására juttatni. Az említett egyesület tudósítása szerint 1911-ben 17 német községekben tartott kiállítás 8-24 napig és összesen 134 ezer ember látogatta ezeket a kiállításokat, amelyekben mintegy 3000 márka értékben adtak el a mértéktelen alkoholfogyasztás veszedelmeit tárgyzó iratokat. Ezek a számok – mondja ismét a „Sociale Praxis” – mutatják az ilyen kiállítás nagy nevelő hatását. Mi azonban csak az esetben tudnánk ebben olyan bizonyosak lenni, ha megbízható statisztikai adatok igazolnák, hogy ezeken a helyeken most már kisebb az alkoholfogyasztás. De valószínűleg az ellenkezője derülne ki, nem éppen a kiállítás miatt, hanem mert az alkoholfogyasztás sajnos általában az ellenkező irányban fejlődik.

Hivatalos kritika a munkások túldolgoztatása ellen. Az Egyesült-Államok munkaügyi hivatala a Bureau of Labor kimutatást közöl az acélpipar munkaviszonyairól és megállapítja, hogy 1910-ben a munkások 29 percentje 7 napot dolgozott hetenként és több mint 60 percentje napi 12 órát. Ennek az embertelen ténynek a leszögezése után a hivatalos jelentés ezeket mondja: „Az osztalékok szerint, amelyeket az United States Steel Corporation kimutat, bizonyára nincs megindokolva az a túlságos dolgoztatás. Minden helyesen gondolkodó amerikai polgárnak büszkének kell lennie üzleti vállalatának prosperitására, mert ez az egész nemzet prosperitását jelenti. De ha ilyen mértéktelen vagyonok az ipari rabszolgaság brutális rendszerével halmoztatnak fel, úgy az államnak, melynek élete a polgárai élete: önvédelmi kötelessége a gyenge és az erős közé lépni, hogy erkölcsi és törvényhozási befolyását érvényesítse polgárainak ilyen munkaföltételektől való megmentése végett. Senki se teljesítheti azokat a kötelezettségeket, amelyek egy szabad ország polgárát terhelik, ha testileg-lelkileg össze van törve ilyen ipari kizsákmányolás által. Ifjúkora teljében sincs alkalma és ideje, hogy előkészítse magát az állampolgár kötelességeire és még mielőtt élete tavaszát elérte volna, már lélekben megtörve, egészségében tönkretéve félrelökik, hogy átka és terhe legyen a társadalomnak. Az államnak éppen olyan kötelessége, hogy polgárait ilyen gyalázatos bánásmód ellen

megvédelmezze, mint az, hogy az útonálló haramiák ellen megoltalmazza. Arról mindenki tud és beszél, hogy mi a kötelessége a polgárnak az állammal szemben, de nem halasztható tovább annak a kérdésnek az eldöntése sem, hogy mi a kötelessége az államnak a polgárával szemben! Ha eljön a munkaidőt szabályozó törvény, az nem csak azé lesz, mert a mainkások követelik, hanem azért mert az iparban uralkodó állapotok lehetetlenné teszik a mellőzését.”

Iskolás gyermekek kórházának eszméje merült fel a londoni „Education Committee”-ben. A kórházak ugyanis nem igen mutattak hajlandóságot arra, hogy az iskolaorvos által odautalt gyermekek bizonyos betegségeit (idegesség, bőrbajok, fogak megbetegedése stb.) hosszabb időn át gyógyítsák. Ilyenformán 1911. augusztusában a bizottság kísérletképpen egyelőre egy fog-klinikát szervezett az iskolás gyermekek részére. Már az első négy hónapban 210 gyermek fogait gyógyították a kórházban. A jól bevált kísérleten felbuzdulva, úgy látszik, az iskolás gyermekek kórházában egyéb betegségek számára is külön osztályok fognak nyitvatni. (The Municipal Journal.)

Nemzetközi szociális biztosítási kongresszus.

A zürichi nemzetközi (szept. 5-12-ig) hét, mely eredetileg csak a munkanélküliség, az otthonmunka és a munkásvédelemre terjedt volna ki, felvette programjába a munkásbiztosítás ügyét is. (Szept. 10. és 11.) A munkásbiztosítási kongresszus tárgysorozata a következő:

I. A munkásbiztosítás kiterjesztése: 1. a magasabb jövedelmű munkásokra; 2. a félig önálló, félig nem önálló személyekre; 3. a kis jövedelemmel bíró önálló személyekre.

II. A népbiztosítás szervezése.

III. A munkásbiztosítás költségei, xiaxása a munkás budgetjére, az ipar- és az állam budgetjeire.

IV. 1. A munkaképtelenség színlelése és túlhajtása; 2. a kis balesetek és a hozzáalkalmazkodás.

V. A baleseti statisztika kérdése.

Népegészségügyi kiállítás Veszprémben. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésének központi bizottsága felkérte a kereskedelemügyi minisztert, hogy a folyó hó 25-27-én Veszprémben tartandó vándorgyűléssel kapcsolatban a Társadalmi Múzeum gyűjteményeiből a tavalyi drezdai kiállítás tanulságainak felhasználásával szociál-higiene-kiállítást rendezhessen. A kiállítás a veszprémi új iparostanon ciskola épületében lesz és a következő csoportokból fog állani: iparegészségügy, iparfelügyelet, balesetvédelem, munkásbiztosítás, munkásjóléti intézmények, lakásügy, tisztaság, táplálkozás, gyermek-egészségügy, fertőző betegségek, tuberkulózis, alkoholizmus.

Joggyakorlat.

A pancsovai munkásbiztosítási választott bíróság ítélt:

Az alperest arra kötelezi, hogy felperesnek a bal felső premoláris fogát 30 nap alatt és végrehajtás terhe mellett tömésse, egyébként felperest keresetével elutasítja. *Indokok:*

A pancsovai munkásbiztosító kerületi pénztár igazgatósága felperest elutasította ama kérelmével, hogy 5 rossz foga tömésrel látassék el. Elutasító határozatát a pénztár orvosi tanácsa által adott arra a véleményre alapította, hogy a felperes fogai oly rosszak, hogy tömésre nem alkalmasak.

A mai tárgyaláson felperes fogai az orvosszakértő által megvizsgáltván, a szakértő azt találta, hogy az öt fog közül csak a bal premoláris alkalmas tömésre, míg a többi arra nem alkalmas, mert három csak csonkjaikban van meg, az ötödiknek pedig a koronája annyira roncsolt, hogy tömésre már nem alkalmas.

E vélemény alapján a bíróság az alperesi pénztárt arra kötelezte, hogy a tömésre alkalmas fogat tömésse, ellenben felperest a tömésre nem alkalmas 4 fog tömése iránti keresetével elutasította, mert a pénztár nem kötelezhető arra, hogy előreláthatóan célra nem vezető orvosi segélyben részesítse a biztosítottat.

A felperes ama másodlagos kérelme felett, hogy a pénztár a fogak kihullása után műfogak nyújtására köteleztessék a bíróság nem döntött, mert ez a kérdés a pénztár igazgatósága által még nem tárgyalatván, és az igazgatóság ez iránt határozatot még nem hozott, a felebbezés erre nem irányulhat, és ezért ez a kérdés a választott bíróság ítéletének nem is képezheti tárgyát.

Felelős szerkesztő : Dr. LÁNCZI JENŐ.